

Öppna upp!

Nationell strategi för ett
företagsfrämjande på
likvärdiga villkor 2015–2020

Öppna upp!

Nationell strategi för ett företagsfrämjande
på likvärdiga villkor 2015–2020

Info 0600

Tillväxtverkets publikationer

finns att beställa eller ladda ner som
pdf på tillvaxtverket.se/publikationer.
Där finns även material som gavs ut av Nutek

© Tillväxtverket

Upplaga: 400 ex, därefter tryck vid behov
Stockholm, april 2015
Författare: Anna Norlin
Produktion: Ordförandet AB
Tryck: DanagårdLitho
ISBN 978-91-87903-21-2
Info 0600

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Gunilla Thorstensson
Telefon, växel 08-681 91 00

Förord

Ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor handlar om att ta vara på alla människors företagsamhet och innovationskraft. En mångfald av företag och företagare inom en bredd av branscher bidrar till förnyelse i näringslivet och till hållbar tillväxt.

2011 fick Tillväxtverket i uppdrag av regeringen att ta fram en nationell strategi för hur kvinnor och män kan ta del av företagsfrämjande på likvärdiga villkor.

I arbetet med strategin har Tillväxtverket finansierat insatser under 2011–2014. Syftet har varit att utveckla företagsfrämjandet, bidra till lärande och få mer kunskap till innehållet i strategin. Den nationella strategin för ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor bygger på erfarenheter från dessa insatser och på fakta från forskning, kartläggningar och utvärderingar.

Jag vill rikta ett varmt tack till alla som har medverkat i att ta fram strategin. Det har varit helt avgörande för strategins innehåll och förslag till åtgärder att den har tagits fram i dialog med företagsfrämjande organisationer och andra relevanta aktörer. Regionalt utvecklingsansvariga aktörer, länsstyrelser, intresseorganisationer, myndigheter och företagsfrämjande organisationer har bidragit med värdefull kunskap. Företagare har gett betydelsefulla inspel till strategins utformning. Tio experter och företagare i en särskilt tillsatt Advisory Board har följt arbetet och kommit med viktiga synpunkter. Även en forskarreferensgrupp har deltagit i dialogen och delat med sig av sina kunskaper.

För att sprida kunskap om och underlätta genomförandet av strategin finns det en mer lättillgänglig kortversion att ta del av. Den går att ladda ned och beställa på www.tillvaxtverket.se/publikationer, info 0588 Rev A.

Gunilla Nordlöf

Generaldirektör Tillväxtverket

Sammanfattning

Uppdraget att ta fram en nationell strategi för ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor gavs till Tillväxverket 2011 inom regeringsuppdraget att främja kvinnors företagande. Tillväxverket har finansierat och genomfört ett antal insatser inom ramen för arbetet med strategin under 2011–2014. Insatsernas syfte har varit att bidra till en utveckling av företagsfrämjande verksamhet, ge kunskap till strategin och främja dialog och lärande. Strategin bygger på olika typer av kunskapsunderlag, erfarenheter av de insatser som har genomförts, och på en bred dialog med olika aktörer.

Med företagsfrämjande i strategin menas olika typer av tjänster och former av finansiering som är helt eller delvis offentligt finansierade. För att utveckla en affärsmodell, lyckas med att få företaget att växa eller nå ut på en internationell marknad kan en företagare till exempel få tillgång till rådgivning och affärsutveckling, plats i en företagsinkubator, lån, riskkapital eller annan finansiering.

Syfte och mål

Strategins syfte är att bidra till en utveckling av det offentligt finansierade företagsfrämjandet på nationell, regional och lokal nivå för att nå det långsiktiga målet – att kvinnor och män, oavsett etnisk bakgrund och ålder ska kunna ta del av företagsfrämjande resurser på likvärdiga villkor.

Vilken bransch ett företag startas och drivs inom har stor betydelse för företagarens möjlighet att ta del av statligt finansierat företagsfrämjande. Företagsform och företagsstorlek påverkar också. Därför har strategin även som mål att olika former av finansiering och företagsstöd utformas och är tillgängliga så att företag i alla branscher oavsett företagsform och företagsstorlek kan ta del av stöd.

Strategin föreslås gälla under perioden 2015–2020.

Likvärdiga villkor grundläggande för hållbar tillväxt

Utgångspunkten i strategin är att en utveckling av likvärdiga villkor inom det företagsfrämjande systemet bidrar till hållbar tillväxt och ökad konkurrenskraft i företag och regioner. Det är viktigt att ta vara på alla människors företagsamhet och innovationskraft – en mångfald av företag och företagare inom en bredd av branscher bidrar till förnyelse och ger förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Målgrupper för strategin

Strategin riktar sig till alla aktörer som ansvarar för eller arbetar med tillväxt- och näringslivsfrågor och som har statlig eller kommunal finansiering. Det innebär således politiskt styrda organisationer, myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga aktörer, kommuner och företagsfrämjande organisationer som verkar på lokal, regional och nationell nivå.

En prioriterad målgrupp är ledningen för företagsfrämjande verksamhet. Att utveckla företagsfrämjandet så att det erbjuder likvärdiga villkor medför ett kvalitets- och verksamhetsutvecklingsarbete som är ledningens ansvar att driva. Att ledning inom politik och förvaltning/organisation prioriterar ett utvecklingsarbete är avgörande för att föreslagna åtgärder genomförs och att strategins mål uppnås.

Utmaningar inom företagsfrämjandet

Utmaningarna är stora när det gäller det företagsfrämjande systemets nuvarande kapacitet att erbjuda rådgivning, affärsutveckling, kluster- och inkubatorverksamhet samt finansiering på likvärdiga villkor till kvinnor och män som vill starta, driva eller utveckla företag. Idag går statliga resurser i betydligt större utsträckning till mäns företag och till branscher där mäns företag finns. Företagsfrämjandet kan sägas vara uppbyggt kring traditionellt mansdominerade branscher inom industri och tillverkning.

Företagandet och främjandet av företag är också – liksom andra delar av samhället – präglad av föreställningar och normer kring vad som anses vara manligt respektive kvinnligt. Normen för företagande och företagaren är fortfarande manligt präglad. Dessa normer gör att vissa grupper kan uppfattas som avvikande. Det bidrar till att kvinnor, kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män, i större utsträckning riskerar att möta hinder när de söker rådgivning eller finansiering. När statliga och kommunala resurser fördelas ensidigt, och när vissa grupper möter hinder i större utsträckning än andra, används inte alla människors företagssamhet och innovationskraft på ett effektivt sätt. Förnyelse i företag och näringsliv hämmas.

De utmaningar som har identifierats i arbetet med att ta fram strategin kan sorteras in i tre huvudkategorier:

1. Det saknas ett tydligt och kraftfullt ledarskap för förändring som fokuserar på kunskap, kommunikation och samverkan.
2. Ett arbete för likvärdiga villkor prioriteras inte tillräckligt och får inte genomslag i styrning av verksamheterna.
3. Resurser inom företagsfrämjandet går i hög utsträckning till traditionellt mansdominerade branscher inom industri och tillverkning.

Utifrån dessa kategorier av utmaningar föreslår Tillväxtverket tre områden att prioritera i ett fortsatt utvecklingsarbete; ledarskap för framtiden, styrning som öppnar upp och branscher i omvandling.

Åtta mål för förändring

I strategin föreslås sammanlagt åtta mål inom de tre prioriterade områdena. Målen syftar till att utveckla a) ett ansvarsfullt ledarskap som baseras på kunskap och som drivs i samverkan med andra företagsfrämjande aktörer, b) en tydligare styrning av resurser så att kvinnor och män tar del av företagsfrämjandet på likvärdiga villkor och b) ett vidgat branschperspektiv som öppnar upp för företag inom en bredd av branscher. För varje mål finns förslag på åtgärder. De åtta målen är:

1. *Arbeta utifrån kunskap om jämställdhet och mångfald*
Alla företagsfrämjande aktörer baserar sitt utvecklingsarbete på kunskap om jämställdhet och mångfald samt kartläggningar och analyser av branscher och deras villkor utifrån kön, etnisk bakgrund och ålder.
2. *Kommunicera på lika villkor*
Aktörernas kommunikation med företagare är normkritisk och målgruppsanpassad, och syftar till att bidra till likvärdiga villkor.
3. *Lyfta fram förebilder och motverka stereotyper*
Aktörerna lyfter fram förebilder för att bredda synen på företagare och företagandet, motverka stereotypa föreställningar och inspirera till entreprenörskap och företagande.
4. *Samverka och driva på utvecklingen*
Den politiska ledningen och förvaltningen eller organisationsledningen på nationell, regional och lokal nivå tar ansvar och driver på utveckling och samverkan inom företagsfrämjandet, så att företagare får del av resurser på likvärdiga villkor.
5. *Följa upp och förändra fördelningen av resurser*
Alla företagsfrämjande aktörer använder könsuppdelad statistik för att följa upp och förändra hur de fördelar resurser till företagare beträffande kön, etnisk bakgrund, ålder och företagets branschtillhörighet. Den statistik som tas fram är nedbrytbar på kön, svensk respektive utländsk bakgrund, och ålder.
6. *Sätta mål och styra med tydliga krav och aktiviteter*
Konkreta mål och aktiviteter för att fördela resurser är en del av verksamheten och utgår från analyser av statistik och kartläggningar av branscher och deras villkor utifrån kön, etnisk bakgrund och ålder.
7. *Utforma regelverk så att fler företag kan få finansiering*
Regelverk för statligt företagsstöd och annan finansiering utformas så att företag inom alla branscher, oavsett företagsform och företagsstorlek kan ta del av finansiering.

8. *Ha kunskap om nya branscher, företagsformer och affärsmodeller*
Alla företagsfrämjande aktörer har relevant kunskap om en bredd av branscher, inklusive framväxande och tjänstebaserade branscher samt företagsformer och affärsmodeller, så att företagare främjas på likvärdiga villkor.

Ansvar och genomförande av strategin

Strategin innehåller mål och åtgärder för vad som ska göras för att utveckla företagsfrämjandet till att erbjuda likvärdiga villkor. En stor del av åtgärdsförslagen gäller alla organisationer som främjar företag. Förslagen kan ses som riktlinjer för vad som behöver göras för att lyckas med ett kvalitets- och verksamhetsutvecklingsarbete.

Hur strategin ska genomföras i respektive organisation anges inte. Alla statligt finansierade företagsfrämjare har ett ansvar att utveckla och följa upp sin verksamhet utifrån strategins inriktning. Kommuner har möjlighet att bidra till att uppnå strategins mål, även om staten inte styr över kommunal verksamhet.

Det innebär att åtgärdsförslagen måste ”lyftas hem” till den egna organisationen. Varje organisation behöver utveckla SMARTA (specifika, mätbara, accepterade, realistiska, tidsbundna) mål utifrån strategins övergripande mål och utifrån organisationens verksamhet och förutsättningar. Det kan också handla om att ta fram handlings- och åtgärdsplaner på organisationsnivå utifrån mål och förslag. Och att använda metoder för uppföljning utifrån könsuppdelad statistik och metoder för jämställdhetsintegrering.

Regeringen har en central roll för att strategin ska få effekt. En del av åtgärdsförslagen i strategin riktar sig därför till regeringen. För att företagare ska kunna ta del av företagsfrämjandet på likvärdiga villkor är fortsatta insatser för utveckling avgörande. Det är också viktigt med en tydlig styrning och uppföljning av hur statligt finansierade aktörer verkar för likvärdiga villkor och fördelar företagsfrämjande resurser till kvinnor och män oavsett etnisk bakgrund och ålder samt till branscher.

Det är viktigt och önskvärt att regeringen följer upp hur denna strategi genomförs och i vilken grad strategins mål uppfylls.

Summary

In 2011, the Swedish Agency for Economic and Regional Growth (*Tillväxverket*) was tasked with drawing up a national strategy for business promotion on equal terms as part of the Swedish Government commission to promote women's entrepreneurship. In the context of this strategy, the Swedish Agency for Economic and Regional Growth has financed and carried out a number of actions during the period 2011-2014. The purpose of these actions was to support a development of business promotion activities, gain knowledge for the strategy, and promote dialogue and learning. The strategy is based on different types of knowledge data, experiences from the actions carried out, and a broad dialogue between different stakeholders.

In this strategy, business promotion means different types of services and forms of financing that are wholly or partially publicly funded. In order to develop a business model, succeed in getting their business to grow, or to expand into an international market, an entrepreneur can for example get advice and assistance with business development, a place in a business incubator, loans, venture capital or other financing.

Purpose and goals

The strategy's purpose is to contribute to the development of publicly funded business promotion at the national, regional and local levels in order to achieve the long-term goal – that women and men, regardless of ethnic background or age, should be able to avail themselves of business promotion resources under equivalent conditions.

The industry in which a business starts and operates is very important for the entrepreneur's possibilities of gaining access to publicly funded business promotion activities. The type of company and the size of the business also matter. Consequently, the strategy also has the aim of ensuring that the various forms of financing and support for enterprises are designed and accessible so that businesses across all industries –irrespective of the type of company or its size – can avail themselves of this support.

It is proposed that this strategy will apply for the period 2015–2020.

Equivalent conditions essential for sustainable growth

The starting point for the strategy is that a development towards equivalent conditions within the business promotion system will con-

tribute to sustainable growth and increase competitiveness in businesses and Sweden's regions. It is important to utilise the enterprise and innovation of all people – a diversity of businesses and entrepreneurs within a broad range of industries contributes to renewal and provides the foundations for a competitive economy.

The strategy's target groups

The strategy targets all stakeholders who are responsible for or work with issues related to growth and the economy and who have state or municipal funding. Consequently, this means political organisations, government agencies, regional development actors, municipalities and business promotion organisations operating at the local, regional and national levels.

A priority target group is the management teams of business promotion activities. Developing business promotion so that it offers equivalent conditions for all requires working with quality and operational development, which are the responsibilities of the management. It is crucial for the implementation of the proposed measures and the achievement of the strategy's objectives that political leaders and public administration/organisations give priority to development work.

Challenges in business promotion

Given the current capacity of the business promotion system to offer advice, business development, cluster and incubator activities, and financing on equal terms to women and men who want to start, operate or expand a business, the challenges are great. Today, state resources go to men's businesses, and to industries in which men's businesses are more likely to be found, to a significantly higher degree. It could be said in fact that business promotion is built around traditionally male-dominated sectors in industry and manufacturing.

Just like other parts of our society, entrepreneurship and business promotion are marked by notions and norms regarding what is perceived as masculine or feminine. The norm for entrepreneurship and the entrepreneur is still primarily a masculine one. These norms result in certain groups being experienced as deviant. This means that women, women and men of foreign backgrounds, and young men and women are at greater risk of encountering obstacles when they seek advice or financing. When state and municipal resources are allocated in a biased way, and when certain groups face more obstacles than others, we are not utilising the enterprise and innovation of our people effectively. Renewal in business and the economy is hampered.

The challenges we identified while working on developing the strategy fall into three main categories:

1. A lack of clear and strong leadership for change that focuses on knowledge, communication and collaboration.

2. Insufficient priority is given to working to provide equivalent conditions for all, and thus does not have an impact on the management the activities.
3. Business promotion resources go to traditionally male-dominated sectors of industry and manufacturing to a high degree.

Based on these categories of challenges, the Swedish Agency for Economic and Regional Growth is proposing three areas to prioritise in development work in the future: leadership for the future, inclusive governance, and industries in transition.

Eight goals for change

The strategy proposes a total of eight goals in the three prioritised areas. These goals are designed to develop: a) responsible leadership that is knowledge-based and is pursued collaboratively with other business promotion stakeholders; b) greater precision in the allocation of resources so that women and men can avail themselves of business promotion under equivalent conditions; and c) a broader perspective that is inclusive of businesses within a broad range of industries. For each goal, there are suggestions for actions. The eight goals are:

1. *Base the work on knowledge concerning equality and diversity*
All business promotion stakeholders base their development activities on knowledge concerning equality and diversity, as well as surveys and analyses of industries and the conditions that apply within them in relation to gender, ethnic background and age.
2. *Communicate on equal terms*
The stakeholders' communications with entrepreneurs are norm critical and tailored to the target group, and aim to foster equivalent conditions.
3. *Emphasise role models and combat stereotypes*
Stakeholders emphasise role models in order to broaden the perception of entrepreneurs and entrepreneurship in order to combat stereotypical notions and inspire others to become entrepreneurs and start businesses.
4. *Coordinate and stimulate development*
Political leaders and public administration, or the organisation's management at the national, regional and local levels, take responsibility for stimulating development and for coordination within business promotion, so that entrepreneurs can avail themselves of these resources under equivalent conditions.
5. *Monitor and change the allocation of resources*
All business promotion stakeholders use gender-disaggregated statistics in order to monitor and change how they allocate resources to entrepreneurs as regards gender, ethnic background and age,

and the enterprise's industry. The statistics produced can be disaggregated by gender, Swedish or foreign background, and age.

6. *Set goals and work towards them*

with explicit requirements and activities

Concrete goals and activities for allocating resources are part of the activity and are based on analyses of statistics and surveys of industries and their conditions in respect of gender, ethnic background and age.

7. *Design the regulatory framework so*

that more businesses can obtain financing

The regulatory framework for state aid to businesses and for other financing is designed in such a way that businesses in all industries, whatever the size or type of company, can obtain financing.

8. *Have knowledge of new sectors,*

types of companies and business models

All business promotion stakeholders have relevant knowledge of a broad range of industries, including emerging and service-based industries, as well as types of companies and business models, so that entrepreneurs are supported on equal terms.

Responsibility and the implementation of the strategy

The strategy contains goals and actions concerning *what* to do in order to develop the business promotion system so that it offers equivalent conditions. A large proportion of the suggestions for actions apply to all business promotion organisations. These suggestions can be seen as guidelines for what needs to be done in order to work successfully with quality and operational development.

How the strategy should be implemented in each organisation is not specified. All state-funded business promotion has a responsibility to develop and monitor its activities, based on the strategy's direction. Municipalities can also contribute to achieving the goals of the strategy, even if the state does not directly control municipal activities.

This means that the suggestions for actions must be lifted into the municipality's own organisation. Each organisation needs to develop SMART (specific, measurable, agreed, realistic, time-bound) goals, based on the strategy's overall goals, and based on the organisation's activities and capacities. This might also include producing action plans at the organisation level based on the goals and suggestions, and using monitoring methods based on gender-disaggregated statistics as well as methods for gender mainstreaming.

The Swedish Government has a key role to play in making the strategy effective. Some of the suggestions for actions in the strategy therefore address the Government. For entrepreneurs to be able to avail themselves of business promotion resources on equal terms and under equivalent conditions, it is essential that development efforts

continue. Clear control and monitoring of how state-funded stakeholders are acting to achieve equivalent conditions and allocate business promotion resources to women and men regardless of ethnic background and age, and to all industries, is also vital.

It is both important and desirable for the Government to monitor how this strategy is implemented, and to what degree its goals are achieved.

Innehåll

1 Strategiuppdraget	19
Uppdraget	19
Syfte och mål	19
Bakgrund	19
Likvärdiga villkor	21
Jämställdhet, mångfald och tillväxt	22
Näringspolitik, regional tillväxt och jämställdhet	23
Målgrupper för strategin	24
Avgränsningar	24
Disposition	25
2 Utmaningar i det företagsfrämjande systemet	27
Fördelning av resurser till kvinnors respektive mäns företag	27
Tydliga mål saknas	28
Genusmönster och manlig norm präglar företagandet	29
Företagare med utländsk bakgrund och unga företagare	30
Sammanfattning av utmaningar utifrån prioriterade områden	32
Ledarskap	32
Styrning	33
Bransch	34

3	Prioriterade områden, mål och förslag på åtgärder	35
	Fortsatta insatser avgörande för utveckling	35
	Ansvar och genomförande av strategin	36
	PRIORITERADE OMRÅDEN DÄR UTVECKLING BEHÖVER SKE	36
	Ledarskap för framtiden	36
	Styrning som öppnar upp	38
	Branscher i omvandling	39
	ÅTTA MÅL FÖR FÖRÄNDRING	40
	SÅ NÅR VI MÅLEN	41
	Tillväxtverkets förslag till regeringen fram till 2020	41
	Tillväxtverkets förslag till alla företagsfrämjande aktörer fram till 2020	43
	Tillväxtverkets ytterligare förslag	44
	Begrepp och definitioner	46
	Referenser	50
	Bilaga 1	
	Det företagsfrämjande systemet i Sverige	53
	Bilaga 2	
	Utmaningar i främjandesystemet – utförlig beskrivning	59
	Bilaga 3	
	Insatser inom ramen för strategin 2011–2014	78
	Bilaga 4	
	Sändlista över organisationer som fått möjlighet att lämna synpunkter på strategin	81

1 Strategiuppdraget

Uppdraget

Uppdraget att ta fram en nationell strategi för ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor gavs till Tillväxverket 2011 inom regeringsuppdraget att främja kvinnors företagande. Tillväxtverket har finansierat och genomfört ett antal insatser inom ramen för arbetet med strategin under 2011–2014. Insatsernas syfte har varit att bidra till en utveckling av företagsfrämjande verksamhet, ge kunskap till strategin och främja dialog och lärande. Strategin bygger på olika typer av kunskapsunderlag, erfarenheter av de insatser som har genomförts, och på en bred dialog med olika aktörer. Läs mer om insatserna i bilaga 3 till strategin.

Syfte och mål

Strategins syfte är att bidra till en utveckling av det offentligt finansierade företagsfrämjandet på nationell, regional och lokal nivå för att nå det långsiktiga målet – att kvinnor och män, oavsett etnisk bakgrund och ålder ska kunna ta del av företagsfrämjande på likvärdiga villkor.

Vilken bransch ett företag startas och drivs inom har stor betydelse för företagarens möjlighet att ta del av statligt finansierat företagsfrämjande. Företagsform och företagsstorlek påverkar också. Därför har strategin även som mål att olika former av finansiering och företagsstöd utformas och är tillgängliga så att företag i alla branscher oavsett företagsform och företagsstorlek kan ta del av stöd.

Utgångspunkten är att en utveckling av likvärdiga villkor inom det företagsfrämjande systemet bidrar till hållbar tillväxt och ökad konkurrenskraft i företag och regioner. Det är viktigt att ta vara på alla människors företagsamhet och innovationskraft – en mångfald av företag och företagare inom en bredd av branscher bidrar till förnyelse och ger förutsättningar för ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Att det företagsfrämjande systemet erbjuder likvärdiga villkor till kvinnor och män oavsett etnisk bakgrund och ålder är slutligen principiellt värdefullt i sig. Likvärdiga villkor inom det företagsfrämjande systemet är en central demokrati- och rättvisefråga.

Bakgrund

Det pågår en förändringsprocess inom det företagsfrämjande arbetet på nationell, regional och kommunal nivå som fortsatt behöver

utvecklas och förstärkas. Nationella och regionala uppdrag såsom Jämställd regional tillväxt, Främja kvinnors företagande, Resurscentra för kvinnor och Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JIM) är några exempel på verksamheter som bidragit till förändringsprocessen. På liknande sätt har olika program och insatser för kvinnor och män med utländsk bakgrund samt unga kvinnor och män påverkat utvecklingen.

Även länsstyrelserna har ett regeringsuppdrag som syftar till att ta fram länsstrategier för jämställdhetsintegrering 2014–2016 och som inkluderar frågor om regional tillväxt och näringsliv. Det processtödd i jämställdhetsintegrering, ESF Jämt, som varit kopplat till socialfonden 2009–2013 har också bidragit med värdefull kunskap. Likaså har Sveriges kommuner och landsting arbetat med jämställdhetsintegrering av sina verksamheter inom Program för Hållbar Jämställdhet 2008–2014, vilket tillfört kunskap till strategin.

Sammantaget har det genomförts flera insatser inom området de senaste åren, insatser som avslutats eller planeras att avslutas under nuvarande år. Mycket av arbetet genomförs i form av projekt eller särskilda satsningar.¹ Det finns därmed en fara i att värdefull kunskap och kompetens som har byggts upp riskerar att försvinna när insatser och program avslutas. Här kan en långsiktig strategi spela en avgörande roll.

Utmaningarna är stora när det gäller det företagsfrämjande systemets kapacitet att erbjuda rådgivning, affärsutveckling, kluster- och inkubatorverksamhet samt finansiering på likvärdiga villkor till kvinnor och män som vill starta, driva eller utveckla företag. De utmaningar som har identifierats i arbetet med att ta fram strategin kan sorteras in i tre huvudkategorier;

1. det saknas ett tydligt och kraftfullt ledarskap för förändring som fokuserar på kunskapsutveckling, kommunikation och samverkan.
2. arbetet för likvärdiga villkor prioriteras inte och får inte genomslag i styrning av verksamheterna.
3. resurser inom det företagsfrämjande systemet går i hög utsträckning till traditionellt mansdominerade branscher inom industri och tillverkning.

Utifrån dessa huvudutmaningar, som beskrivs i kapitel 2 (och i bilaga 2 till strategin), föreslås tre områden att prioriteras i det fortsatta arbetet;

1. ledarskap (som inkluderar samverkan respektive kunskap och kommunikation)
2. styrning
3. bransch

---

1 Sida vid Sida. En studie av jämställdhetspolitikens genealogi 1971–2006. Tollin, Katharina. (2011).

Inom dessa områden presenteras mål och åtgärdsförslag i kapitel 3. Området styrning och ledarskap hänger nära samman eftersom styrningen är en del av ledningens ansvar, men har i strategin brutits ut till ett eget område för att beskriva utmaningar och åtgärdsförslag tydligare. Strategin föreslås gälla under perioden 2015–2020.

Likvärdiga villkor

I strategin används begreppet likvärdiga villkor brett och kopplas till individuella bakgrundsfaktorer såsom kön, etnisk bakgrund och ålder.

Med likvärdiga villkor vad gäller kön, etnisk bakgrund och ålder menas att det inte ska förekomma någon otillbörlig särbehandling eller diskriminering, vare sig medveten eller omedveten, när det gäller bemötande, fördelning av resurser, kapital, rådgivning etc. som kan kopplas till företagarens kön, ålder och/eller etniska bakgrund.

Orsaken till att just etnisk bakgrund och ålder lyfts fram förutom kön är att det finns kunskap om att etnisk bakgrund och ålder har betydelse för tillgång till resurser inom företagsfrämjandet. Till exempel så vet vi att kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män riskerar att möta särskilda hinder som företagare. Dessa grupper kan också ha särskilda behov. Unga kvinnor och män och kvinnor och män med utländsk bakgrund har därför prioriterats i insatser och program de senaste åren.²

Själva begreppet *likvärdiga villkor* sätter fokus på de resultat som eftersträvas. I vissa situationer är det inte exakt *lika villkor* som krävs för att ge lika möjligheter. Villkoren kan behöva anpassas till individens behov. Till exempel kan en nyanländ kvinna eller man som vill starta företag behöva extra resurser i form av information om skatteregler på annat språk än svenska. Det är dock viktigt att betona att likvärdiga villkor erbjuds för att skapa lika möjligheter. Likvärdiga villkor är inte en svagare version av lika villkor och att erbjuda likvärdiga villkor innebär aldrig att sämre villkor erbjuds, tvärtom kan ytterligare resurser krävas för att villkoren ska vara likvärdiga.

Företagets branschtillhörighet har en avgörande betydelse i det offentligt finansierade företagsfrämjande systemet. Företagsform och företagsstorlek har också betydelse för företagarens möjligheter att ta del av företagsfrämjande. Mycket pekar på att skillnader i förutsättningar för företag att ta del av företagsfrämjande är större mellan olika branscher än beroende på företagarens kön, etniska bakgrund eller ålder. För att uppnå likvärdiga villkor inom företagsfrämjandet behöver olika finansieringsformer och företagsstöd vara tillgängliga och utformas så att företag inom alla branscher, oavsett företagsform och företagsstorlek, kan ta del av stöd.

---

² Till exempel har Tillväxtverket regeringens uppdrag att arbeta för och följa upp hur verksamheten når dessa grupper.

Idag är det vanligast att driva företag inom tjänstedominerade sektorer, både för kvinnor och män. Det är därför viktigt att företagsfrämjandet anpassas efter de behov som finns inom de nya branscher som växer fram och till de pågående förändringar som sker i näringsliv och branschstruktur.

I strategin används begreppet kvinno- respektive mansdominerade branscher för att på ett lättförståeligt sätt beskriva en verklighet såsom den ser ut idag. Samtidigt är det viktigt att inte bidra till att skapa inlåsnings effekter kopplat till kön och bransch. Kvinnor och män driver företag inom alla branscher om än i olika omfattning. Könsegregeringen i utbildnings- och yrkesval påverkar företagandet och val av bransch. Eftersom de flesta startar och driver företag där de har utbildnings- och yrkeserfarenhet är företagandet lika könsuppdelat som inom utbildningssektorn och på arbetsmarknaden. Kvinnor är också i större utsträckning än män verksamma inom yrken där möjligheter och villkor för företagandet har varit begränsade.

Jämställdhet, mångfald och tillväxt

Sveriges ekonomi och näringslivets internationella konkurrenskraft har utvecklats väl på senare år.³ Innovation är avgörande för långsiktig produktivitet utveckling och därmed för tillväxt och välbefinnande. Ett gott innovationsklimat är ett villkor för företagets konkurrenskraft.

För att konkurrera i allt mer globala produktions- och innovationsnätverk krävs ständig förnyelse av erbjudanden, processer och organisation.⁴ Inkludering av ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv är centralt för att bidra till förnyelseförmåga hos företag och organisationer och därmed till ökad konkurrenskraft. För att kunna verka för ekonomisk förnyelse är det angeläget att aktörer inom det företagsfrämjande systemet når ut till en bredd av grupper som med olika erfarenheter och kompetenser kan utveckla företag, branscher och näringsliv.

Det finns flera argument för hur jämställdhet och mångfald bidrar till att skapa bättre förutsättningar för förnyelseförmåga, tillväxt, sysselsättning och konkurrenskraft. I handlingsplanen för jämställd regional tillväxt lyfter regeringen fram fyra samband mellan jämställdhet och tillväxt.⁵ Dessa samband kan även inkludera ett mångfaldsperspektiv vilket har utvecklats i relation till varje argument:

- Jämställdhet/mångfald och användandet av resurser
- Jämställdhet/mångfald och regional attraktivitet
- Jämställdhet/mångfald och innovation
- Jämställdhet/mångfald och demokrati

3 Se till exempel Statsrådsberedningen 2013, *Svenska framtidsutmaningar. Slutrapport från regeringens framtidskommission*. Ds 2013:19.

4 Näringsdepartementet (2012) *Den nationella innovationsstrategin*.

5 Sambanden mellan jämställdhet och tillväxt i regeringens handlingsplan är hämtade från rapporten *Att välja jämställdhet* Tillväxtverket (2012). Sambanden grundar sig på resultatet från en forskningsöversikt, Saarinen, Hallin, Kempinsky (2011) *Jämställd tillväxt*.

Så här kan sambanden kortfattat beskrivas:

Jämställdhet, mångfald och användandet av resurser

Jämställdhet och mångfald bidrar till att mänskliga resurser, såsom kunskap och kompetens, används mer effektivt. Om kvinnor och män oavsett bakgrund fritt söker sig till de yrken och den utbildning de önskar utan strukturella hinder och diskriminering, bidrar det till att kunskap och kompetens används optimalt. Det innebär även att kvinnor och män deltar på arbetsmarknaden i samma utsträckning, och att kvinnor och män finns i de yrken som de har kompetens för.

Jämställdhet, mångfald och regional attraktivitet

Jämställdhet och mångfald på regional nivå kan bidra till att göra en region mer attraktiv genom att i högre utsträckning locka till sig kreativa och talangfulla människor samt kunskapsintensiva företag och kapital. Regionens förmåga att konkurrera med andra länder och regioner om olika former av resurser ökar.

Jämställdhet, mångfald och innovation

Mångfald bidrar till ett mer innovativt klimat, vilket i sin tur skapar förutsättningar för hållbar tillväxt och utveckling. Rent konkret kan det handla om att om fördelningen av resurser till innovationer och kluster blir jämställd, kan innovationer utvecklas inom fler sektorer av arbetsmarknaden och på sätt stärks innovationsklimatet.

Jämställdhet, mångfald och demokrati

Jämställdhet och mångfald bidrar till stärkt demokrati, vilket i sin tur bidrar till att skapa förutsättningar för ökad tillväxt. Ett samhälle som välkomnar mångfald och inte utesluter människor från tillgången på kapital, nätverk, institutioner osv. bidrar till en större tillit och känsla av att vara delaktig i samhället. Tillit och mångfald i sociala kontakter ökar möjligheterna till samverkan mellan företag och offentliga aktörer och på så sätt främjas en innovativ potential i samhället.

Näringspolitik, regional tillväxt och jämställdhet

Strategins inriktning och förslag till åtgärder ligger i linje med Sveriges politiska mål och strategier för näringslivsutveckling, regional tillväxt och jämställdhet.

- Såväl näringspolitik som regional tillväxtpolitik ska bidra till hållbar tillväxt där jämställdhet, integration och mångfald samt miljö är viktiga byggstenar. EU:s strategi för tillväxt och sysselsättning, EU2020, som är en viktig plattform för svensk politik, vilar på mål om smart, hållbar och inkluderande tillväxt.⁶
- Sveriges nationella innovationsstrategi 2013–2020 lyfter fram mångfaldsperspektivets betydelse för innovation och kreativitet och anger att innovation och kreativitet gynnas av möten och

⁶ www.regeringen.se

samarbeten mellan människor av olika kön, ålder och etnisk tillhörighet.⁷

- Den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020 betonar att hållbarhetsperspektivet måste stärkas. Målet är att ”kvinnor och män, oavsett ålder och bakgrund, ska ha samma rätt och möjlighet till inflytande och tillgång till resurser i det regionala tillväxtarbetet”.⁸
- Jämställdhetspolitikens övergripande mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Av de fyra delmålen relaterar strategin för företagsfrämjande på likvärdiga villkor framför allt till ”jämn fördelning av makt och inflytande” och ”ekonomisk jämställdhet”.⁹ Sedan 1994 är jämställdhetsintegrering den strategi som tillsammans med särskilda åtgärder ska användas för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Det innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska präglade alla politikområden, vilket även inkluderar näringspolitik och regional tillväxt.¹⁰

Målgrupper för strategin

Strategin riktar sig till alla aktörer som ansvarar för, arbetar med, handlägger ärenden och fattar beslut i tillväxtfrågor, utvecklar näringslivet eller fördelar resurser till företag och företagande och som har statlig eller kommunal finansiering. Det innebär således politiskt styrda organisationer, myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga aktörer, kommuner och företagsfrämjande organisationer som verkar på lokal, regional och nationell nivå.

En prioriterad målgrupp är ledningen för företagsfrämjande verksamhet. Att utveckla företagsfrämjandet så att det erbjuder likvärdiga villkor medför ett kvalitets- och verksamhetsutvecklingsarbete som är ledningens ansvar att driva. Att ledning inom politik och förvaltning/organisation prioriterar ett utvecklingsarbete är avgörande för att föreslagna åtgärder genomförs och att strategins mål uppnås.

Avgränsningar

Det offentligt finansierade företagsfrämjande systemet är komplext. Ansvar och genomförande sker i ett så kallat flernivåsystem med en mängd olika aktörer på europeisk, nationell, regional och lokal nivå. Samverkan sker både mellan och inom de olika nivåerna. Det är till exempel inte ovanligt att den nationella, regionala och lokala nivån parallellt är involverade i att medfinansiera ett företags utveckling eller samverkar i satsningar på en särskild bransch eller klusterverksamhet. Dessutom har varje region sin specifika blandning av före-

⁷ Den nationella innovationsstrategin (2012) Näringsdepartementet.

⁸ Nationell strategi för regional tillväxt och attraktionskraft (2014) Näringsdepartementet.

⁹ www.regeringen.se

¹⁰ Om jämställdhetsintegrering på www.regeringen.se

tagsfrämjande aktörer. Systemet präglas av komplexitet, heterogenitet och till viss del av otydlighet i ansvarsfördelning och transparens.¹¹

Komplexiteten och mängden aktörer som verkar i systemet bidrar till att samordning, styrning och kunskapsutveckling riskerar att försvåras. Det kan också vara en utmaning för den enskilde företagaren att ”hitta rätt” i systemet vilket är ett tecken på systemets ineffektivitet. I strategin läggs dock inga förslag om att se över systemets komplexitet eller antalet företagsfrämjande aktörer som får statlig finansiering.

Strategin identifierar ett antal utmaningar samt pekar på inriktningar och förslag på åtgärder som framförallt berör offentliga aktörer på nationell och regional nivå. Regeringen är främjandesystemets främsta huvudman och har därmed en central roll. Eftersom mycket av genomförandet av företagsfrämjandet sker på regional nivå, har den regionala nivån ett särskilt fokus. Den kommunala näringslivsverksamheten är en betydelsefull del av det offentligt finansierade företagsfrämjandet men berörs översiktligt.

Strategin fokuserar på offentlig service, insatser och fördelning av resurser som sker inom områdena rådgivning, affärsutveckling, kluster- och inkubatorverksamhet samt finansiering. De delar inom det offentligt finansierade företagsfrämjandet som uteslutande ägnar sig åt information och upplysning, som exempelvis Verksam, eller de informations- och upplysningstjänster som Skatteverket m fl. ger till företagare omfattas inte.

En avgränsning har gjorts vad gäller strategins mångfaldsperspektiv. Förutom kön omfattar strategin även ålder och etnisk bakgrund eftersom det bedöms vara prioriterat utifrån systemets nuvarande kapacitet att erbjuda likvärdiga villkor. I strategin beskrivs de hinder som unga företagare (kvinnor och män) och företagare med utländsk bakgrund (kvinnor och män) möter. Här finns viss kunskap om såväl utmaningar inom företagsfrämjandet som behov hos grupperna. Samtidigt behöver kunskapen om dessa grupper öka – inte minst utifrån ett könsuppdelat perspektiv.

I strategin föreslås enbart åtgärder som har ett strukturförändrande fokus och som syftar till att utveckla ordinarie företagsfrämjande verksamhet så att likvärdiga villkor erbjuds till alla företagare oavsett kön, etnisk bakgrund och ålder. Det utesluter inte att riktade insatser till vissa målgrupper även fortsättningsvis kan behövas som komplement till det strukturförändrande arbetet, vilket brukar kallas för en dubbel strategi.

Disposition

Kapitel två beskriver kortfattat de utmaningar som finns inom det offentligt finansierade företagsfrämjande systemet med fokus på kvin-

---

¹¹ Se t ex. Riksrevisionens rapport *Förvaltningen av regionala projektmedel – delat ansvar, minskad tydlighet?* (RiR 2014:10)

nors företagande samt företagare med utländsk bakgrund (kvinnor och män) och unga företagare (kvinnor och män). Kapitlet avslutas med en sammanfattning av utmaningar inom företagsfrämjandet kategoriserade utifrån de prioriterade områdena ledarskap, styrning och bransch. Sammanfattningen baseras på en mer utförlig beskrivning av utmaningar som finns i bilaga 2 till strategin.

Kapitel tre pekar på det strategiska arbetet framåt och innehåller mål och förslag på konkreta åtgärder inom de tre prioriterade områdena.

Fyra bilagor finns till strategin:

Bilaga 1 ger en kortfattad beskrivning av det offentligt finansierade företagsfrämjande systemet i Sverige och dess aktörer på nationell, regional och lokal nivå.

Bilaga 2 ger en mer utförlig beskrivning av hur resurser inom det offentligt finansierade företagsfrämjandet fördelas till kvinnors respektive mäns företag samt de hinder som kvinnor som driver företag, kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män möter.

Bilaga 3 beskriver insatser som har genomförts inom strategiuppdraget 2011–2014.

Bilaga 4 består av en sändlista med företagsfrämjande aktörer som fick möjlighet att lämna synpunkter på strategin under hösten 2014.

I slutet av strategidokumentet finns en ordlista med förklaringar av begrepp som används.

2 Utmaningar i det företagsfrämjande systemet

Kapitlet inleds med en kort beskrivning av hur statliga resurser fördelas till kvinnors respektive mäns företag och till branscher, samt de hinder som kvinnor som vill driva och utveckla företag, företagare med utländsk bakgrund (kvinnor och män), och unga företagare (kvinnor och män) möter inom främjandesystemet. Därefter följer en sammanfattning av utmaningar inom företagsfrämjandet kategoriserade utifrån de prioriterade områdena ledarskap, styrning och bransch. Sammanfattningen baseras på en mer utförlig beskrivning av utmaningar som finns i bilaga 2 till strategin.

Fördelning av resurser till kvinnors respektive mäns företag

Tillväxtanalys har genomfört en studie som visar att under 2011 var nettokostnaden för det totala statliga stödet till näringslivet 27,4 miljarder kronor.¹² I studien framgår det inte hur stor andel av de knappa 30 miljarderna i statligt stöd som går till företag med kvinnor respektive män i företagsledande position. Det innebär att det saknas kunskap om hur det statligt finansierade företagsfrämjandet når kvinnors respektive mäns företag på en aggregerad nivå. En anledning är att det inte finns uppgifter om stödmottagarens kön för samtliga stöd.¹³

Samtidigt visar den uppföljning som har gjorts inom olika delområden av företagsfrämjandet att en stor del av de statliga resurserna går till mäns företag. En förklaring är att det företagsfrämjande systemet är uppbyggt kring traditionellt mansdominerade branscher inom industri- och tillverkningssektorn. Det medför att de resurser som fördelas, till exempel i form av regionala företagsstöd, regionala projektmedel och riskkapital, i högre grad går till branscher inom dessa sektorer och kommer därmed mäns företag till del i större utsträckning.

Till exempel så visar uppföljningen av Tillväxtverkets beviljade medel för 2014 att cirka 92 procent av de företag som fick företagsinriktade ekonomiska stöd är företag som drivs av män.¹⁴ Likaså visar en analys

12 I Tillväxtanalys studie *Statligt stöd till näringslivet 2011* ingick totalt 68 stödprogram som administrerades av en rad myndigheter; ALMI, Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsdepartementet/ESF-Rådet, Boverket, AB Svensk exportkredit, Exportkreditnämnden, Exportrådet, Finansdepartementet, Försäkringskassan, Industrifonden, Jordbruksverket, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, Naturvårdsverket, Norrlandsfonden, Tillväxtverket, Näringsdepartementet, Riksgäldskontoret, Statens energimyndighet, SVID Stiftelsen, VINNOVA.

13 Alla myndigheter som lämnar stöd är skyldiga att lämna uppgifter till Tillväxtanalys en gång per år. Uppgiftslämnarna uppmanas då att lämna uppgifter om varje enskild stödmottagare så långt det är tillåtet eller praktiskt möjligt. En del av stöden redovisas inte till Tillväxtanalys på företagsnivå.

14 Årsredovisning 2014. Tillväxtverket (2015).

av beviljat företagsstöd från 1:1 anslaget Regionala tillväxtåtgärder att i absoluta tal beviljades mäns företag 1,4 miljarder kronor i företagsstöd samtidigt som kvinnors företag beviljades 116 miljoner kronor under perioden 2009–2011.

Beviljandegraden för kvinnor och män som sökte regionala företagsstöd från 1:1 anslaget var relativt lika men kvinnor sökte och beviljades betydligt lägre belopp än män. Den största skillnaden i fördelningen av företagsstöd mellan företag som drivs av kvinnor respektive män förklaras av branschtillhörighet respektive företagsstorlek. Kvinnor driver i högre grad än män företag i branscher som bedöms ha en regional eller lokal marknad. Dessa branscher exkluderas från att ta del av vissa företagsstöd av konkurrensskäl.¹⁵

Det finns ingen samlad bild av hur den del av regionala projektmedel (från 1:1 anslaget Regionala tillväxtåtgärder) som beviljas till insatser för företag, som fördelas till kvinnors respektive mäns företag. Regionala projektmedel följs inte upp utifrån kön när sammanställningar görs på nationell nivå. Flera regioner har dock börjat göra egna analyser av hur regionens projektmedel fördelas till kvinnors respektive mäns företag och/eller branscher som domineras av kvinnor respektive män. En analys av medelsfördelningen i Västerbotten visar att det framförallt var transportsektorn och träindustrin som beviljades regionala projektmedel, branscher som traditionellt domineras av män.¹⁶

Flertalet statliga riskkapitalfonder följer inte heller upp beviljade medel /investeringar utifrån kön. Ett undantag är Norrlandsfonden där 18 procent av beviljade/investerade medel gick till kvinnors företag år 2013.¹⁷

ALMI uppnår med god marginal organisationens uppsatta mål vad gäller andelen kvinnor som tar del av lån, som enligt målet ska vara högre än andelen i företagsstocken. Under 2013 var andelen kvinnor som fick lån hos ALMI 30 procent respektive 36 procent för nystartade företag. Dock är lånebeloppet lägre för kvinnor än för män. När det gäller ALMIs genomförda investeringar i portföljbolag under 2013 är fördelningen mer skev. Nästan 94 procent av de investeringar som gjordes gick till företag där företagsledaren var en man.¹⁸

Tydliga mål saknas

Att alla statligt finansierade aktörer är ålagda att jämställdhetsintegrera sin verksamhet beslutades av riksdagen redan 1994. Då infördes jämställdhetsintegrering som strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Det innebär att beslut inom alla politikområden, inklusive näringslivsutveckling och regional tillväxt ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹⁹

15 *Hur kan företagsstöden bli mer jämställda?* Tillväxtverket (2013).

16 Analysen gäller projektmedel som beviljades 2009. *Jämställda projekt? Analys av en regional projektprocess.* Region Västerbotten (2014).

17 www.norrlandsfonden.se

18 www.almi.se

19 *Delad makt – delat ansvar* (Prop. 1993/94:147). Propositionen antogs av riksdagen våren 1994.

För att förtydliga vad som gäller har flera myndigheter och andra statligt finansierade verksamheter någon form av regeringsuppdrag via regleringsbrev, ägardirektiv med mera om att nå ut till och fördela resurser till olika målgrupper, arbeta för jämställdhet, jämlikhet och mångfald, genomföra jämställdhetsintegrering med mera. Regeringen har även finansierat flera insatser för att förstärka arbetet med jämställdhetsintegrering riktat mot myndigheter, kommuner och lands-ting.²⁰ Trots detta så brister implementeringen i verksamheten. Tänk-bara orsaker till detta diskuteras i strategins åtgärdsdel.

En utmaning inom företagsfrämjandet är att många verksamheter inte styrs utifrån mål som syftar till att erbjuda likvärdiga villkor för kvinnor och män oavsett etnisk bakgrund och ålder. Det visar sig bland annat genom att de horisontella kriterier som ska beaktas i EU-finansierade projekt, såsom jämställdhet och mångfald/integration, inte fått genomslag i de olika företagsfrämjande verksamheter som medfinansierats med EU-medel.²¹

Det gäller EU:s regionala strukturfondsprogram i stort men även de elva regionala riskkapitalfonderna, företagsstödet inom landsbygds-programmet liksom inkubatorverksamhet och klusterinitiativ som medfinansieras med EU-medel.²²

Genusmönster och manlig norm präglar företagandet

Ett annat hinder för kvinnor som vill starta, driva och utveckla företag är de traditionella genusmönster som finns i samhället och som riske-rar att återspeglas i den företagsfrämjande verksamheten. En manlig norm präglar företagandet vilket leder till attityder och föreställningar om kvinnor och män som företagare, som kan påverka i mötet med företagsfrämjande aktörer. Det finns också en risk att kunskapen är lägre om branscher där kvinnors företag finns i högre utsträckning. Även traditionella attityder och värderingar om bransch, företagsform och storlek påverkar kvinnors möjligheter att ta del av det företags-främjande systemet på likvärdiga villkor som män.²³

Kunskapen om och attityden till genus- och jämställdhetsfrågor varierar mellan olika företagsfrämjande aktörer på regional nivå och även mellan olika personer inom det företagsfrämjande systemet. Samtidigt finns det en utbredd uppfattning om att det företagsfräm-jande systemet är jämställt och att det inte finns några särskilda hin-der för kvinnor som företagare.²⁴

Många företagsfrämjare anser sig rikta sig till ”alla” utan att ha ut-vecklade nätverk i de berörda grupperna och kunskap om lämpliga strategier för att nå alla. Det medför en risk att det företagsfrämjande

20 Bland annat Program för hållbar jämställdhet (HÅJ), Jämställdhetsintegrering i staten (JÅMI) och Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JIM).

21 *Horisontella kriterier i de regionala strukturfondsprogrammen* Tillväxtverket (2012, Info 0424).

22 Se bilaga 2 till strategin.

23 *Under ytan – hur går snacket och vem får pengarna II?* Malmström & Johansson, Tillväxtverket Info 0587 (2015).

24 *Vision hållbar tillväxt* (2013) Tillväxtverket.

systemets utbud inte når ut på ett strategiskt sätt till kvinnor som driver företag eller till branscher där många kvinnor driver företag. Det finns ett behov av såväl normkritisk som målgruppsanpassad kommunikation. Det finns också ett behov av förebilder och goda exempel som kan bredda synen på företagandet och vem som är företagare.

Ett tydligare nationellt respektive regionalt ledarskap som driver på utvecklingen mot mer likvärdiga villkor inom företagsfrämjandet efterfrågas. Det finns också behov av en bättre samverkan mellan olika företagsfrämjande aktörer inom den regionala nivån och mellan regional nivå och lokal respektive nationell nivå.²⁵

Företagare med utländsk bakgrund och unga företagare

Kvinnor och män med utländsk bakgrund²⁶ och unga kvinnor och män som vill starta driva eller utveckla företag riskerar att möta hinder inom företagsfrämjandet. Främjandeaktörernas ordinarie arbetsformer behöver anpassas för att erbjuda likvärdiga villkor till såväl kvinnor och män med utländsk bakgrund som till unga kvinnor och män. Det behövs ökad kunskap om målgrupperna, vilka behov som finns och hur företagsfrämjare bäst når ut till dessa grupper. Det är viktigt att konsekvent synliggöra gruppernas behov och villkor, samtidigt som det är centralt att lyfta fram att det är heterogena grupper av företag och företagare.

Likheter mellan företag som leds av kvinnor och män med utländsk bakgrund och företag som leds av kvinnor och män med svensk bakgrund är större än skillnaderna. Kvinnor och män med utländsk bakgrund vill dock i högre utsträckning låta sitt företag växa, samtidigt som de i högre grad anger att det finns hinder för företaget att växa. Det kan handla om tillgång till lån och krediter och avsaknad av nätverk.²⁷

Kvinnor och män med utländsk bakgrund anger också att det finns utbredda förutfattade meningar bland finansärer och rådgivare om vad ”invandrare” jobbar med. Normer som styr synen på vilken typ av företag som dessa kvinnor och män startar, och som kan bidra till avslag på en låneansökan.²⁸ Intervjuer visar att kvinnor och män med utländsk bakgrund anser sig i lägre utsträckning ha tillgång till den rådgivning som krävs för att utveckla företaget. Många företagare med utländsk bakgrund (kvinnor och män) är också positiva till det stöd man får men vill att det ska finnas mer stöd efter själva etableringsfasen.²⁹

Liksom när det gäller kvinnors företagande finns det behov av kunskap kring betydelsena av etnisk bakgrund när det gäller tillgång till

25 *Vision hållbar tillväxt* (2013) Tillväxtverket.

26 Företagare med utländsk bakgrund definieras som en person som startar eller driver ett företag samt är född utomlands eller född i Sverige och har båda sina föräldrar födda utomlands.

27 *Företagare med utländsk bakgrund – Företagens villkor och verklighet – Fakta och statistik* (2012) Tillväxtverket.

28 *Företagare med utländsk bakgrund, Entreprenörskapsbarometern* (2013) Tillväxtverket.

29 *Villkor och strategier för unga företagare med utländsk bakgrund* (2006) Nutek.

det företagsfrämjande systemet. Det finns behov av att skapa nya kanaler och nätverk för samverkan med den ideella sektorn på lokal nivå för att utveckla nya och mer inkluderande former av information och mötesplatser. Bland annat för att information om tillgängliga stöd ska nå ut till kvinnor och män med utländsk bakgrund och till nyanlända. Det finns också ett behov av förebilder och exempel som visar att det går att lyckas med sitt företagande.³⁰

Unga kvinnor och män har i många fall inte hunnit skaffa sig erfarenhet av företagande och har inte kontaktnät i lika stor utsträckning som äldre kvinnor och män, vilket ställer särskilda krav på främjandesystemet. Främjandesystemet är svårnavigerat för unga. 53 procent³¹ vet inte vart de ska vända sig för att få information om att starta företag. I första hand söker de sig till släkt och vänner. Fler unga kvinnor och män än äldre kvinnor och män anger att de vänder sig till Arbetsförmedlingen för information om att starta företag.³²

Det behövs således bättre samordning mellan stödaktörer och framförallt en tydligare profilering av vad man som aktör erbjuder. Att hamna hos rätt aktör snabbt istället för att slussas runt i främjandesystemet kan vara avgörande för att potentialen hos unga företagare (kvinnor och män) ska tas tillvara.³³

Främjandeaktörerna behöver anpassa kommunikationen för att bättre nå ut till målgruppen unga kvinnor och män, men även anpassa sitt erbjudande efter unga företagares behov. De finansieringslösningar som erbjuds är inte i tillräckligt stor utsträckning anpassade efter målgruppen.³⁴ Små och flexibla tillskott har visat sig ha en stor potentiell betydelse initialt för att unga kvinnor och män ska kunna prova på företagande och testa sina idéer. Unga efterfrågar också enklare ansökningsförfaranden och att synen på hur stödet får användas är mer flexibelt, det vill säga både kan användas för att täcka levnadsomkostnader och investeringar i företaget.³⁵

I likhet med kvinnor och män med utländsk bakgrund finns en hög tillväxtvilja hos unga kvinnor och män som är företagare - unga företagare vill växa i större utsträckning än äldre både vad gäller omsättning och antal anställda.³⁶

Intersektionalitet

Idag finns viss kunskap om villkor och behov hos olika grupper av företagare beroende av kön, ålder och etnisk bakgrund. Samtidigt

---

30 *Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund* (2014) Tillväxtverket.

31 Jämförande siffror för äldre är 40 procent. *Ungas attityder till företagande – Entreprenörskapsbarometern Fakta och statistik 2013* (2013) Tillväxtverket.

32 *Entreprenörskapsbarometern 2012* (2013) Tillväxtverket.

33 68 procent av unga (18-30 år) kan tänka sig att bli företagare, 35 procent vill helst vara företagare, men endast 4 procent är företagare idag. Av de unga som är företagare är en tredjedel kvinnor (33 procent). Det är en större andel kvinnor bland unga företagare än bland äldre.

34 *Innovationssystemets stödaktörer möter unga* (2012) Vinnova.

35 *Slutrapport följeforskning Ungas Innovationskraft* (2013) Vinnova.

36 *Företagens villkor och verklighet* (2011) Tillväxtverket.

behöver kunskapen öka. Det behövs mer kunskap om till exempel gruppen unga företagare och företagare med utländsk bakgrund uppdelat på kön. En stor del av de fakta som finns idag är inte könsuppdelad.

Det behövs också kunskap om hur olika bakgrundsfaktorer samspekar, till exempel hur villkor och behov ser ut om du är ung, kvinna och har utländsk bakgrund jämfört med om du är medelålders, man och har svensk bakgrund.

Intersektionalitet är ett begrepp som synliggör behovet av att i teori och praktik ta fasta på att kvinnor och män inte är homogena grupper. Andra maktordningar eller bakgrundsfaktorer såsom till exempel ålder och etnisk bakgrund har också betydelse för levnadsvillkor och möjligheter. Ett intersektionellt perspektiv visar på hur olika diskrimineringsgrunder samverkar.³⁷

Sammanfattning av utmaningar utifrån prioriterade områden

Nedan ges en sammanfattning av de utmaningar som finns inom det offentligt finansierade företagsfrämjandet, och som beskrivs mer ingående i bilaga 2 till strategin. Utmaningarna är sorterade efter strategins prioriterade områden, ledarskap, styrning och bransch.

Ledarskap

Området ledarskap delas in i två underkategorier; a) kunskap och kommunikation respektive b) samverkan.

Kunskap och kommunikation

- Företagsfrämjandet riktar sig till ”alla” utan kunskap om lämpliga former av strategier att nå alla, till exempel genom att etablera nya nätverk och mötesplatser i samverkan med den ideella sektorn. Många företagsfrämjare anser sig vara öppna för alla typer av företag oavsett fas, storlek, bransch och vem som driver företaget. Samtidigt har de inga tydliga strategier för hur de ska kommunicera och nå ut till olika målgrupper. De behöver mer kunskap om olika målgruppers villkor och behov för att kunna profilera sig och nå ut med erbjudanden.
- Brist på kunskap om betydelser av kön, etnisk bakgrund och ålder samt attityder, normer och värderingar inom företagsfrämjandet är begränsande för kvinnor, kvinnor och män med utländsk bakgrund samt unga kvinnor och män. Detta riskerar att påverka i mötet med en företagsfrämjande aktör.
- Kunskap om och attityder till jämställdhet och mångfald varierar mellan företagsfrämjande organisationer. Många företagsfrämjande aktörer saknar kunskap och insikt om faktiska förhållanden och upplever därför att företagsfrämjandet är jämställt och jämlikt. De

---

37 www.jamstall.nu

upplever inte att det finns några specifika hinder för kvinnor, kvinnor och män med utländsk bakgrund eller unga kvinnor och män.

- Det finns en brist på förebilder och goda exempel som visar på bredden i företagandet och synliggör såväl kvinnors företagande som kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män som driver företag. Förebilder som kan öka kunskapen, motverka förutfattade meningar och inspirera till företagande.

Samverkan

- Samverkan kan utvecklas, både mellan aktörer och funktioner på nationell respektive regional nivå och mellan nivåerna. Många företagsfrämjare efterfrågar ett tydligare ledarskap inom både politik och förvaltning på regional och nationell nivå, för att i bredare samverkan kunna utveckla företagsfrämjandet mot likvärdiga villkor. Bristen på samverkan och nätverk gör att erfarenheter och lärande från tidigare arbete riskerar att stanna inom organisationerna. Organisationerna för därmed inte över kunskap om metoder och goda exempel till varandra.
- Företagare efterfrågar tillgång till affärsnätverk. De existerande nätverken består i hög grad av män, och kan upplevas som mer svår-tillgängliga för kvinnor som driver företag. Även kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män som driver företag behöver tillgång till nätverk för att byta erfarenheter och få affärsmöjligheter.

Styrning

Området styrning hänger nära samman med ledarskap, eftersom styrningen är ledningens ansvar. Styrningen har ändå brutits ut till ett eget område för att tydliggöra utmaningar och åtgärdsförslag.

- Kunskap saknas om hur offentliga resurser fördelas till kvinnors respektive mäns företag på en aggregerad nivå. I flera delar av det företagsfrämjande systemet saknas eller brister användandet av könsuppdelad statistik, liksom statistik nedbruten på svensk respektive utländsk bakgrund och ålder.
- Mål saknas för hur resurser ska fördelas till kvinnors respektive mäns företag/företag som drivs av kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnors och mäns företag och/eller till olika branscher.
- Följeforskning visar att horisontella kriterier såsom jämställdhet, integration och mångfald inte får genomslag i fördelningen av resurser inom EU:s regionala strukturfondsprogram. Projekten har inte integrerat de horisontella kriterierna i affärs- och verksamhetsutvecklingen och därmed inte heller i tillväxtarbetet.
- De 11 regionala riskkapitalfonderna brister i att ta hänsyn till horisontella kriterier. De väljer varken ut eller förvaltar portföljbolag

utifrån horisontella kriterier. De regionala finansierarna ställer inte heller tydliga krav.

- Endast en liten andel av ansökningarna till företagsstöd inom landsbygdsprogrammet kommer från kvinnor. Handläggare uppger att det är svårt att ta hänsyn till horisontella kriterier i handläggningen av företagsstöd och efterfrågar tydligare instruktioner.

Bransch

- Den uppföljning som finns utifrån könsuppdelad statistik visar att resurserna i stor utsträckning fördelas till mansdominerade branscher inom industri och tillverkning.
- Det statliga 1:1-anslaget går i hög utsträckning till mäns företag och till mansdominerade branscher. Detta anslag är viktigt för att nå målet med regional tillväxtpolitik.
- Inkubatorverksamhet och satsningar på klusterinitiativ riktas framförallt till branscher inom industri och tillverkning där mäns företag dominerar. Det finns brister i direktiv, mål och strategier för en jämlik inkludering av företagare.
- Statligt riskkapital kommer i stor utsträckning mäns företag och mansdominerade branscher till del. Även här brister direktiv, mål och strategier för en jämlik inkludering av företagare.
- Näringsgrensindelningen, SNI, har trubbiga branschindelningar, framför allt inom tjänstesektorerna. Kvinnor driver oftare företag i ”okänd” bransch än män. Det bidrar till att osynliggöra kvinnor, och ger sämre kunskap om kvinnors företagande och om branscher där kvinnor driver företag.
- Företagsfrämjande aktörer har mindre kunskap om produkter (varor och tjänster), affärsmodeller och företagande i branscher inom tjänstedominerade sektorer, än inom industri och tillverkning.
- Bristande kunskap om betydelse av kön, etnisk bakgrund och ålder samt traditionella normer och värderingar kopplat till bransch, företagsform och företagsstorlek riskerar att hindra kvinnors företagande i större utsträckning än mäns. Liknande hinder finns för kvinnor och män med utländsk bakgrund och för unga kvinnor och män som driver företag.

3 Prioriterade områden, mål och förslag på åtgärder

Fortsatta insatser avgörande för utveckling

I kapitel ett beskrivs olika regeringsuppdrag som under de senaste åren bidragit till att öka kunskapen och medvetenheten om villkoren för att ta del av företagsfrämjande resurser för olika grupper av företagare. Uppdragen har också bidragit till att ett förändringsarbete har inletts som behöver vidareutvecklas, förstärkas och inkludera fler företagsfrämjande aktörer.

Till exempel har en del länsstyrelser och regionalt utvecklingsansvariga aktörer börjat ett arbete för att jämställdhetsintegrera hanteringen av företagsstöd och projektmedel för att i större utsträckning inkludera både kvinnors och mäns företag.³⁸ Andra regionalt utvecklingsansvariga aktörer arbetar för ett ökat lärande och samverkan genom att bygga upp forum för dialog, till exempel genom att samla regionens företagsfrämjande aktörer för rundabordsamtal om rådgivning till kvinnors och mäns företag.

Ytterligare exempel är arbetet med att bygga upp ett gemensamt uppföljningssystem på regional nivå som ska säkerställa en långsiktig och mer jämlik resursfördelning till företag. Det pågår också satsningar på vissa branscher som till exempel besöksnäringar, som utgår ifrån en bredare syn på vad som är tillväxtföretagande. Ett annat konkret exempel är regioner som har arbetat särskilt med normkritisk kommunikation, vilket resulterat i publikationerna *Schyst! Framgångsfaktorer för jämlik kommunikation*³⁹ och *Vem syns, vem hörs, vem finns?*⁴⁰

Det arbete som inletts har tydliggjort behovet av förändring och visar att mycket återstår att göra. Långt ifrån alla företagsfrämjande aktörer har ett pågående utvecklingsarbete. De utmaningar som finns dokumenterade i kapitel två (och i bilaga 2 till strategin) synliggör att det finns både kunskapsbrister och föreställningar som försvårar möjligheten att uppnå ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor för kvinnor och män oavsett etnisk bakgrund och ålder. Företagsstöd och andra former av finansiering går i stor utsträckning till mäns företag och mansdominerade branscher. Här fyller strategin en viktig roll som stöd i det fortsatta arbetet.

38 Utvärdering av sju pilotprojekt. Lärdomar från jämställdhetsintegrering av företagsfrämjande verksamhet Tillväxtverket Info 0597 (2015). Se även *När jämställdhet ska driva tillväxtarbetet – vad har vi lärt och hur går vi vidare?* Utvärdering av handlingsplanen för jämställd regional tillväxt, Kontigo (2015).

39 *Schyst!* (2014) Region Värmland.

40 *Vem syns, vem hörs, vem finns?* (2014) Kontigo, Regionförbundet i Kronobergs län.

Ansvar och genomförande av strategin

Strategin innehåller mål och åtgärder för vad som ska göras för att utveckla företagsfrämjandet till att erbjuda likvärdiga villkor. En stor del av åtgärdsförslagen gäller alla organisationer som främjar företag. Förslagen kan ses som riktlinjer för vad som behöver göras för att lyckas med ett kvalitets- och verksamhetsutvecklingsarbete.

Hur strategin ska genomföras i respektive organisation framgår inte. Alla statligt finansierade företagsfrämjare har ett ansvar att utveckla och följa upp sin verksamhet utifrån strategins inriktning. Kommuner har möjlighet att bidra till att uppnå strategins mål, även om staten inte styr över kommunal verksamhet.

Det innebär att åtgärdsförslagen måste ”lyftas hem” till den egna organisationen. Varje organisation behöver utveckla SMARTA (specifika, mätbara, accepterade, realistiska, tidsbundna) mål utifrån strategins övergripande mål och utifrån organisationens verksamhet och förutsättningar. Det kan också handla om att ta fram handlings- och åtgärdsplaner på organisationsnivå utifrån mål och förslag. Och att använda metoder för uppföljning utifrån konsupplad statistik och metoder för jämställdhetsintegrering.

Regeringen har en central roll för att strategin ska få effekt. En stor del av åtgärdsförslagen i strategin riktar sig därför till regeringen. För att företagare ska kunna ta del av företagsfrämjandet på likvärdiga villkor är fortsatta insatser för utveckling avgörande. Det är också viktigt med en tydlig styrning och uppföljning av hur statligt finansierade aktörer verkar för likvärdiga villkor och fördelar företagsfrämjande resurser till kvinnor och män oavsett etnisk bakgrund och ålder samt till branscher.

Det är viktigt och önskvärt att regeringen följer upp hur denna strategi genomförs och i vilken grad strategins mål uppfylls.

Nedan följer mål och förslag på åtgärder utifrån de prioriterade områdena ledarskap, styrning och bransch.

PRIORITERADE OMRÅDEN DÄR UTVECKLING BEHÖVER SKE

Ledarskap för framtiden

Att leda och styra i ett flernivåsystem med en stor mängd aktörer på nationell, regional och lokal nivå ställer stora krav på dialog och samverkan. Flera av aktörerna i det företagsfrämjande systemet är dessutom parallellt finansiärer, uppdragsgivare och utförare av företagsfrämjande verksamhet vilket gör flernivåsystemet än mer komplext. Det gäller till exempel nationella myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga aktörer och länsstyrelser.

Det behövs en tydlig struktur för samverkan mellan den nationella och regionala nivån och mellan den regionala och lokala nivån, där regeringen, nationella myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga aktörer och kommuner kan föra en dialog kring hur företagare kan ta del av företagsfrämjande- och tillväxtarbete på likvärdiga villkor.

Det krävs också att nationella myndigheter är lyhörda, flexibla och dialoginriktade gentemot aktörer på den regionala nivån. Nationella uppdrag behöver anpassas och samordnas efter regionala förutsättningar och behov. I det fortsatta arbetet med företagsfrämjande på likvärdiga villkor behövs stöd från nationell nivå som omfattar lärande, kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte mellan regionerna.

Regionalt utvecklingsansvariga aktörer har ansvaret att genomföra den regionala tillväxtpolitiken genom att ta fram regionala utvecklingsprogram, samordna genomförande av programmen, följa utvecklingen i regionen samt utvärdera och rapportera resultatet varje år till regeringen.

Länsstyrelserna har ansvar för hanteringen av landsbygdsprogrammet och dess företagsstöd på regional nivå. Därutöver har länsstyrelserna regeringens uppdrag att genomföra och samordna jämställdhetspolitiken i respektive län, vilket även omfattar näringslivs- och tillväxtfrågor. I fyra län är det länsstyrelsen som har det regionala utvecklingsansvaret men i de flesta regioner och län är det skilda organisationer.

För att det regionala ledarskapet ska bli tydligt krävs samsyn och samarbete mellan regionalt utvecklingsansvarig aktör och länsstyrelse samt tydliga riktlinjer för ansvarsfördelning. I arbetet med företagsfrämjande på likvärdiga villkor har länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhet en viktig roll att bidra med kunskap och stöd. Resurscentra för kvinnor har också lång erfarenhet av jämställdhetsarbete inom regionalt tillväxtarbete och kan bidra med stöd i arbetet med att utveckla ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor. Även andra företagsfrämjande aktörer, universitet och högskolor har viktiga roller och ska inkluderas i regionala dialoger. På regional nivå kan länspartnerskapen vara ett forum för erfarenhetsutbyte och lärande i den fortsatta utvecklingen av företagsfrämjande på likvärdiga villkor.

I detta komplexa system för samverkan är ledarskap av avgörande betydelse. Idag upplevs ledarskapet som splittrat. De regionalt utvecklingsansvariga aktörerna efterfrågar ett starkare och mer samlat nationellt ledarskap, och på regional nivå efterfrågas att de regionalt utvecklingsansvariga aktörerna har en mer samlad och tydlig ledarroll för att driva det regionala tillväxtarbetet framåt. I vissa regioner brister samverkan mellan den regionala nivån och den lokala nivån, trots att kommunerna har en viktig roll i främjande- och tillväxtarbetet.⁴¹

Hur ledarskap utövas har också stor betydelse för utvecklingsarbetet av likvärdiga villkor, som i sig är en kunskaps- och lärandeprocess

---

41 *Vision hållbar tillväxt* (2013) Tillväxtverket.

som med fördel genomförs i dialog med andra aktörer inom det företagsfrämjande systemet. I det arbetet behövs metod- och processtöd. Det finns också behov av att ta fram olika typer av kunskapsunderlag och analyser, såsom till exempel bransch- och målgruppsanalyser som tar hänsyn till kön, etnisk bakgrund och ålder.

Därför är det viktigt att som en del i ett framåtsyftande ledarskap satsa resurser på lärande, kunskapsspridning och kommunikation för att utvecklingsarbetet ska leda till förändring och faktiska resultat. Det behövs också ett ledarskap som förstår vikten av att verksamhetens kommunikation är normkritisk och målgruppsanpassad och att lärande exempel och förebilder är värdefulla för att bidra till att förändra stereotypa attityder och värderingar.

Styrning som öppnar upp

En sammanhållen och strategisk styrning är avgörande för att utveckla det företagsfrämjande systemet så att kvinnor och män oavsett etnisk bakgrund och ålder kan ta del av företagsfrämjande resurser på likvärdiga villkor. Styrningen är en central del av verksamhetsledningens ansvar och är därmed en del av ledarskapet. Eftersom ett stort antal åtgärder föreslås för att förbättra styrningen lyfts det fram som ett eget område i strategin.

Regeringen har som främjandesystemets främsta huvudman ett särskilt ansvar för systemets styrning. Regeringen har möjlighet att genom lagstiftning, förordningar, regleringsbrev, ägardirektiv, villkorsbeslut med mera tydliggöra vad som förväntas och krävs av de aktörer som förfogar över statliga resurser för företagsfrämjande.

Samtidigt har statligt finansierade aktörer ett ansvar att styra verksamheten i enlighet med de lagar och direktiv som finns. En stor del av statligt finansierade företagsfrämjande aktörer har särskilda direktiv för styrning som i någon form innefattar krav om att arbeta för jämställdhet och mångfald. Direktiven kan bland annat handla om att vissa målgrupper, såsom att kvinnor och kvinnor och män med utländsk bakgrund som driver företag, ska prioriteras. Det kan även handla om att följa upp verksamheten utifrån kön, etnisk bakgrund och att arbeta med jämställdhetsintegrering med mera. Direktiv finns för flertalet aktörer, men trots det så fungerar i många fall inte styrningen, och implementeringen i verksamheten brister eller uteblir.

En viktig orsak är att resultat av jämställdhets- och mångfaldsarbete inte prioriteras eller efterfrågas och därmed inte följs upp i tillräcklig omfattning. Det bidrar till att andra mål för verksamheten i praktiken blir viktigare. Det får heller inga tydliga konsekvenser för de företagsfrämjande aktörer som inte uppvisar resultat av sitt arbete för att uppnå likvärdiga villkor i sin företagsfrämjande verksamhet. Premiering och/eller sanktioner är styrmedel som sällan används som en del i styrprocessen.

En annan viktig orsak är att kvalitets- och verksamhetsutveckling, som integrering av ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv innebär, sker genom ett lärande som behöver process- och metodstöd. Särskilda resurser för kunskaps- och verksamhetsutveckling behöver därför avsättas. När ett sådant stöd saknas riskerar ett utvecklingsarbete att inte få fäste i verksamheten/organisationen.⁴²

Ytterligare en orsak till bristande implementering av ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i den företagsfrämjande verksamheten kan vara att de direktiv som finns inte är tillräckligt tydliga eller att det helt saknas direktiv. Till exempel har flertalet av de statliga riskkapitalfonderna inte några särskilda direktiv om att arbeta för jämställdhet och mångfald.

Fördelning av resurser

I strategin föreslås att mål för fördelning av resurser till kvinnor respektive män minst ska motsvara andelen företagare i företagsstocken. Att därutöver sätta mål om fördelning som ligger högre än andelen företagare i företagsstocken är eftersträvansvärt för att bidra till förändring.

Denna inriktning innebär att en jämställd fördelning av resurser inte föreslås i strategin, det vill säga en fördelning om minst 40 procent till endera könet (andelen kvinnor som driver företag är idag cirka 30 procent). Den långsiktiga inriktningen för regeringen och andra företagsfrämjande aktörer ska dock vara att statliga resurser för företagsfrämjande fördelas jämställt, det vill säga minst 40 procent av medlen ska gå till endera könet. Förutom att göra en fördelning av resurser utifrån andelen företagare i företagsstocken är det av högsta vikt att kartlägga och analysera vilka branscher som får statliga medel. Olika finansieringsformer och företagsstöd ska vara tillgängliga och utformas så att företag inom alla branscher, oavsett företagsform och företagsstorlek kan ta del av stöd.

Branscher i omvandling

Synen på tillväxtbranscher och kunskap om vad som är tillväxtdrivande i svensk ekonomi behöver vidgas om målen för hållbar tillväxt i EU 2020 och i svensk närings- och tillväxtpolitik ska uppnås.

I en global ekonomi med hög omvandlingstakt växer nya branscher snabbt fram och näringslivet är i ständig förändring. Tjänstesektorn växer mest i Sverige – besöksnäringarna och kulturella och kreativa näringar är exempel på näringar som haft en god tillväxt under senare år. Företagsfrämjande aktörer behöver kunskap om nya branscher, marknadslogiker och affärsmodeller för att bidra till företagsutveckling och till hållbar tillväxt.

---

⁴² Se t.ex. *Att spränga normer – om målstyrningsprocesser för jämställdhetsintegrering* (2009) Eva Wittbom.

ÅTTA MÅL FÖR FÖRÄNDRING

Strategins övergripande mål är att kvinnor och män – oavsett etnisk bakgrund och ålder – ska kunna ta del av insatser och resurser inom rådgivning, affärsutveckling, kluster- och inkubatorverksamhet, samt finansiering på likvärdiga villkor. Dessutom ska finansiering och företagsstöd vara utformade och tillgängliga så att företag inom alla branscher oavsett företagsstorlek och företagsform kan ta del stöd.

För att det ska uppnås har Tillväxtverket satt följande åtta mål för de tre prioriterade områdena ledarskap, styrning och bransch.

Ledarskap för framtiden

För ett tydligare, mer samordnat och kunskapsbaserat ledarskap finns fyra mål för 2015–2020:

Kunskap och kommunikation

1. *Arbeta utifrån kunskap om jämställdhet och mångfald*
Alla företagsfrämjande aktörer baserar sitt utvecklingsarbete på kunskap om jämställdhet och mångfald samt kartläggningar och analyser av branscher och deras villkor utifrån kön, etnisk bakgrund och ålder.
2. *Kommunicera på lika villkor*
Aktörernas kommunikation med företagare är normkritisk och målgruppsanpassad, och syftar till att bidra till likvärdiga villkor.
3. *Lyfta fram förebilder och motverka stereotyper*
Aktörerna lyfter fram förebilder för att bredda synen på företagare och företagandet, motverka stereotypa föreställningar och inspirera till entreprenörskap och företagande.

Samverkan

4. *Samverka och driva på utvecklingen*
Den politiska ledningen och förvaltningen eller organisationsledningen på nationell, regional och lokal nivå tar ansvar och driver på utveckling och samverkan inom företagsfrämjandet, så att företagare får del av resurser på likvärdiga villkor.

Styrning som öppnar upp

För en bättre styrning finns två mål för 2015–2020:

5. *Följa upp och förändra fördelningen av resurser*
Alla företagsfrämjande aktörer använder könsuppdelad statistik för att följa upp och förändra hur de fördelar resurser till företagare beträffande kön, etnisk bakgrund, ålder och företags branschtillhörighet. Den statistik som tas fram är nedbrytbar på kön, svensk respektive utländsk bakgrund, och ålder.
6. *Sätta mål och styra med tydliga krav och aktiviteter*
Konkreta mål och aktiviteter för att fördela resurser är en del av verksamheten och utgår från analyser av statistik och kartläggningar av branscher och deras villkor utifrån kön, etnisk bakgrund och ålder.

Branscher i omvandling

För att förbättra villkoren för företagare inom olika branscher finns två mål för 2015–2020:

7. *Utforma regelverken så att fler företag kan få finansiering*
Regelverk för statligt företagsstöd och annan finansiering utformas så att företag inom alla branscher, oavsett företagsform och företagsstorlek kan ta del av finansiering.
8. *Ha kunskap om nya branscher, företagsformer och affärsmodeller*
Alla företagsfrämjande aktörer har relevant kunskap om en bredd av branscher, inklusive framväxande och tjänstebaserade branscher samt företagsformer och affärsmodeller, så att företagare främjas på lika villkor.

SÅ NÅR VI MÅLEN

Tillväxtverkets förslag till regeringen fram till 2020

Regeringens roll är central för ett fortsatt utvecklingsarbete för likvärdiga villkor inom företagsfrämjandet. Det är nödvändigt att regeringen fortsätter sina insatser och styr arbetet tydligare, om företagsfrämjande organisationer ska kunna erbjuda likvärdiga villkor till företagare oavsett kön, etnisk bakgrund och ålder och företagets branschtillhörighet. Regeringen behöver göra följande fram till 2020:

Ledarskap för framtiden

- Ge uppdrag och resurser till regionalt utvecklingsansvariga aktörer att leda, utveckla och samordna det regionala tillväxtarbetet och företagsfrämjandet så att företagare tar del av resurser på likvärdiga villkor. I uppdraget ska kunskapsutveckling samt metod- och processtöd ingå. Regionalt utvecklingsansvariga ska inkludera företagsfrämjande organisationer på regional nivå som ska kunna ta del av resurser för kunskapsutveckling samt metod- och processtöd. Uppdraget ska genomföras i samråd med länsstyrelsen.
- Ta fram tydliga riktlinjer för ansvarsfördelning och samverkan mellan den regionalt utvecklingsansvariga aktören och länsstyrelsen på regional nivå i arbetet med regional tillväxt och företagsfrämjande på likvärdiga villkor.
- Ge ett samordningsuppdrag till Tillväxtverket som omfattar kunskapsutveckling samt forum för dialog och lärande mellan regionerna. Samordningen ska stödja regionalt utvecklingsansvariga att införa nya verktyg, arbetssätt och metoder för att nå jämställd regional tillväxt och ett likvärdigt företagsfrämjande på regional nivå. Uppdraget ska utformas i samråd med regionalt utvecklingsansvariga aktörer och länsstyrelserna.
- Ge Tillväxtverket i uppdrag att i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) utforma en kunskaps- och verksamhetsutvecklande insats med tillhörande resurser riktad till kommunal

näringslivsverksamhet. Insatsen ska bidra till att kvinnor och män tar del av kommunal näringslivsverksamhet på likvärdiga villkor. Insatsen ska utgå från denna strategi för ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor samt från erfarenheter och lärdomar från utbildningen "Förenkla helt enkelt" och "Program för hållbar jämställdhet" (HÅJ).

Styrning som öppnar upp

- Ställ tydligare krav på att statligt finansierade aktörer med uppgift att främja företagande
  - sätter mål för att fördela resurser till kvinnors respektive mäns företag med hänsyn till etnisk bakgrund och ålder
  - använder könsuppdelad statistik
  - följer upp hur resurser fördelas och analyserar utfall.

Ställ dessa krav i gällande styrdokument: regleringsbrev till myndigheter, villkorsbrev till regionalt utvecklingsansvariga aktörer, ägardirektiv till Almi, statliga riskkapitalfonder med mera. Begär att aktörerna redovisar sina resultat, och samla in utfall för analys. Koppla också kraven till finansieringen av verksamheten. Om resultat uteblir: Minska till exempel anslagen eller använd andra sanktioner.

- Ställ tydligare krav på att de aktörer som hanterar eller medfinansierar EU-medel via strukturfonder och landsbygdsprogram
  - ger de horisontella kriterierna genomslag i handläggningen
  - avslår ansökningar som inte uppfyller de horisontella kriterierna.

Kraven gäller även förmedling av riskkapital via de regionala riskkapitalfonderna samt kluster- och inkubatorverksamhet som finansieras med EU-medel.

- Ge en nationell myndighet i uppdrag att utveckla ett enhetligt uppföljningssystem för aktörer på nationell, regional och lokal nivå med gemensamma indikatorer för att följa upp resultat av insatser och resursfördelning uppdelat på kön, etnisk bakgrund och ålder.
- Se över förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete så att den har ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Det innebär till exempel att ansvaret att ta fram en regional utvecklingsplan eller en regional strategi även ska omfatta ansvaret att integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Dessutom ska det ingå i ansvaret att göra konsekvensbeskrivningar för hur insatser främjar företagande hos olika målgrupper, sett till kön, etnisk bakgrund och ålder.

Branscher i omvandling

- Utveckla förordningarna för företagsstöd inom 1:1-anslaget så att de är anpassade till en bredd av branscher, företagsformer och storlekar, samt att kvinnor som driver företag i större utsträckning kan ta del av stöden.

- Ge ansvarig myndighet i uppdrag att i samråd med regionalt utvecklingsansvarig aktör respektive länsstyrelse ta fram handlingsplaner för hur man ska fördela företagsstöd och regionala projektstöd inom 1:1-anslaget samt företagsstöd inom landsbygdsprogrammet. Målen för fördelningen ska minst motsvara andelen företagare i företagsstocken.
- Ge resurser till regionalt utvecklingsansvariga aktörer att ta fram instrument för att mäta tillväxtbranscher på nya och mer inkluderande sätt.
- Ge Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att utveckla SNI-koderna i samarbete med motsvarande part i andra EU-länder och inom FN, så att SNI-koderna bättre kan följa utvecklingen i nya branscher och ger en relevant spegling av näringslivsstrukturen.

Tillväxtverkets förslag till alla företagsfrämjande aktörer fram till 2020

För att vi ska nå ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor behöver alla inblandade bidra: myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga aktörer, länsstyrelser, företagsfrämjande organisationer och kommuner. Alla företagsfrämjande aktörer behöver göra följande fram till 2020:

Ledarskap för framtiden

- Säkerställ att verksamhetsledningen är utvecklingsinriktad och att ledarskapet är genus- och normmedvetet. Ledarskapet ska fokusera på kunskapsutveckling, kommunikation och samverkan i utvecklingsarbetet.
- Samordna uppdrag och insatser. Skapa och delta i mötesplatser för lärande och erfarenhetsutbyte med fokus på att skapa likvärdiga villkor inom företagsfrämjandet. Samverka med den ideella sektorn och olika nätverk, till exempel resurscentrum, invandrarföreningar och nätverk bland ungdomar.
- Öka kunskapen om olika företagargrupper villkor och behov. Kartlägg hur verksamheten når ut till olika grupper av företagare. Ta fram riktlinjer för målgruppsanpassad och normkritisk kommunikation, affärsrådgivning och kundbemötande.
- Ställ krav på att eventuella stödmottagare utformar och redovisar sina insatser utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Ställ också krav på att stödmottagarna kontinuerligt vidareutbildar anställda och konsulter i jämställdhets- och mångfaldsfrågor.
- Använd ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv vid offentlig upphandling av varor och tjänster inom företagsfrämjandet. Vid upphandling av affärsrådgivarfunktioner: Kräv att leverantören har jämställdhets- och mångfaldskompetens.
- Lyft fram och sprid lärande exempel, metoder och förebilder. Det kan vara framgångsrikt arbete för likvärdiga villkor inom företags-

främjandet som synliggör olika typer av företagare, företagsformer och branscher, och som bidrar till att bryta stereotypa normer och föreställningar kring företagande.

Styrning som öppnar upp

- Utveckla SMARTA (specifika, mätbara, accepterade, realistiska, tidsbundna) mål för att nå ut till och fördela resurser till olika målgrupper. Målen för olika grupper ska minst motsvara andelen företagare i företagsstocken. Ta fram handlingsplaner för att nå ut till underrepresenterade grupper.
- Använd könsuppdelad statistik för att följa upp hur resurser fördelas till kvinnors respektive mäns företag. Den statistik som tas fram ska vara nedbrytbar på svensk respektive utländsk bakgrund och ålder.
- Avsätt medel i budgeten för kvalitets- och verksamhetsutveckling i syfte att företagare ska ta del av tjänster och finansiering på likvärdiga villkor oavsett kön, etnisk bakgrund, ålder och företagets branschtillhörighet.
- Säkerställ att handläggande tjänstemän för strukturfondsmedel har kunskap och resurser för att ställa krav, informera och vid behov utbilda sökande om vad hänsyn till horisontella kriterier innebär.

Branscher i omvandling

- Fortsätt att utveckla kunskaper om nya branscher och affärsmodeller. Utgå alltid från ett breddat branschperspektiv och inkludera alla grupper av företagare vid finansiering av företagsfrämjande verksamhet. Detta gäller även kluster- och inkubatorverksamhet.

Tillväxtverkets ytterligare förslag

Samverkan – förslag till regeringen, myndigheter, regionalt utvecklingsansvariga aktörer, länsstyrelser och kommuner

- Vidareutveckla formerna för samverkan och dialog mellan dels regionalt utvecklingsansvariga aktörer och nationella myndigheter, dels regionalt utvecklingsansvariga aktörer och länsstyrelser respektive kommuner – för att utveckla företagsfrämjandet mot likvärdiga villkor.
- Använd Forum för regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020 som en arena för dialog och lärande kring likvärdiga villkor inom företagsfrämjandet.

Krav på uppdelad statistik – förslag till regionalt utvecklingsansvariga, länsstyrelser och kommuner

- Ställ tydligare krav på att stödmottagare
  - sätter mål för att fördela resurser till kvinnors respektive mäns företag med hänsyn till etnisk bakgrund och ålder

- använder könsuppdelad statistik
- följer upp hur resurser fördelas och analyserar utfall.

Begär att aktörerna redovisar sina resultat, och samla in utfall för analys. Koppla också kraven till tilldelningen av medel. Om resultat uteblir: Minska till exempel anslagen eller använd andra sanktioner.

- I regionala och kommunala styrdokument, strategier och program: Ställ krav på könsuppdelad statistik och konsekvensbeskrivningar för hur insatser främjar företagande hos olika målgrupper. Detta ska även ingå i de regionalt utvecklingsansvarigas lärplaner. Kommunernas utvecklings- och näringslivsplaner bör kopplas till regionala styrdokument såsom de regionala utvecklingsprogrammen (RUP/RUS) och landsbygdsstrategier.

Begrepp och definitioner

Det företagsfrämjande systemet

Ett samlingsbegrepp för samtliga företagsfrämjande aktörer som verkar i samhället, vilket även omfattar regionalt utvecklingsansvariga aktörer och nationella myndigheter. Denna strategi fokuserar på de delar inom det företagsfrämjande systemet som finansieras helt eller delvis med offentliga medel.

EU: s regionala utvecklingsprogram

EU: s regionala strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning tillför resurser till det regionala tillväxtarbetet och omsätts i olika projekt i regionerna.⁴³

EU: s sammanhållningspolitik

EU:s sammanhållningspolitik, det vill säga den regionala tillväxtpolitiken inom EU, är och ska vara en integrerad del i den svenska regionala tillväxtpolitiken. Ett viktigt instrument för detta är de så kallade strukturfondsprogrammen, som tillför resurser till det regionala tillväxtarbetet och omsätts i olika projekt i regionerna.⁴⁴

Företagsfrämjande aktörer

Organisationer och myndigheter som erbjuder olika tjänster så som exempelvis rådgivning, finansiering eller inkubatorsplats för kvinnor och män som vill utveckla sina företag eller starta företag. Denna strategi fokuserar på företagsfrämjande aktörer som finansieras helt eller delvis med offentliga medel.

Genusperspektiv

Analys av företeelser, förhållanden och processer i samhället utifrån ett perspektiv som tar hänsyn till att relationer mellan kön kan inverka även i till synes könsneutrala sammanhang. Genusperspektiv uppmärksammar även att föreställningar om kön skapar systematisk ojämlikhet mellan könen.⁴⁵

Horisontella kriterier

Jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering samt bättre miljö, är de tre horisontella kriterier som ska beaktas i genomförandet

---

43 Om regional tillväxtpolitik, www.regeringen.se

44 Om regional tillväxtpolitik, www.regeringen.se

45 Ordlista, Nationella sekretariatet för genusforskning

av projekt med finansiering från EU-fonderna, däribland Europeiska regionala utvecklingsfonden. De horisontella kriterierna ska ses som drivkrafter för hållbar tillväxt genom att de ska sätta fokus på smarta, inkluderande och hållbara lösningar som kan öka innovationsförmågan, maximera utnyttjandet av kompetens, humankapital och entreprenörskap och minska resurs- och energiförbrukningen. I genomförandet av EU-programmen ska de horisontella kriterierna användas som verktyg för att effektivisera arbetet för en hållbar tillväxt.⁴⁶

Hållbar tillväxt

Den ekonomiska tillväxten är hållbar när vi kan tillfredsställa våra behov idag, ekonomiskt, miljömässigt och socialt, samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov. För att kunna möta samhällsutmaningar av olika slag, allt från klimatförändringar till åldrande befolkning, och för att inte förlora i konkurrenskraft behöver regioner ständigt utvecklas.⁴⁷

Intersektionalitet

Det intersektionella perspektivet synliggör behovet av att i teori och praktik ta fasta på att kvinnor och män inte är homogena grupper. Ett intersektionellt perspektiv analyserar hur olika maktstrukturer/normer samverkar och förstärker varandra, till exempel normer kring kön och etnicitet. Alla män, och alla kvinnor, har inte samma livserfarenheter, levnadsvillkor eller handlingsutrymme. Till exempel samverkar normer kring kön, ålder, etnisk bakgrund och sexuell läggning som får betydelse för vilket handlingsutrymme en person har. Ofta utgår man ifrån (några av) de sju diskrimineringsgrunderna i en intersektionell analys.⁴⁸

Jämlikhet

Jämlikhet handlar om alla individers lika värde oavsett kön, ras, religion, social tillhörighet, mm. I politiska sammanhang handlar det även om inflytande och sociala förhållanden. Jämlikhet kan motiveras från olika utgångspunkter, t.ex. religion, naturrättsliga föreställningar, liberalism, socialism och demokrati.⁴⁹

Jämställdhet

Jämställdhet är ett politiskt begrepp som betonar jämlikhet mellan könen. Jämställdhet brukar definieras som att kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Jämställdhetsarbetet kan ha olika fokus. Det kan handla om att kvantitativt uppnå en jämn fördelning av kvinnor och män, och om att vidta åtgärder för att förändra maktförhållanden mellan könen.⁵⁰

---

46 Förslag till Nationellt regionalfondsprogram för investeringar i tillväxt och sysselsättning 2014–2020
2014-03-27 nr 1, Dnr N2014/1554/RT

47 Hållbar Tillväxt enligt Tillväxtverket, www.tillvaxtverket.se

48 www.jamstall.nu

49 www.jamstall.nu

50 www.jamstall.nu

Jämställdhetsintegrering

I Sverige är jämställdhetsintegrering den huvudsakliga strategi som används för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering innebär att beslut inom alla politikområden ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv.⁵¹

Jämställdhetspolitik

Jämställdhetspolitik syftar dels till att motverka och förändra system som konserverar fördelningen av makt och resurser mellan könen på en samhällelig nivå, dels till att skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt och möjlighet att påverka sin livssituation. Jämställdhet bidrar också till ekonomisk tillväxt genom att människors kompetens och skaparkraft främjas.⁵²

Mångfaldsperspektiv

Hänsyn till olika bakgrunder, religioner, etniska tillhörigheter, åldrar, kön, sexuella läggningar, funktionshinder, värderingar och andra skillnader.

Normkritik

Normkritik handlar om att sätta fokus på makt. Det innebär bland annat att få syn på, och ifrågasätta, de normer som påverkar uppfattningar om vad som är normalt och därmed oreflekterat uppfattas som önskvärt.⁵³

Regionala företagsstöd

Regionala företagsstöd är ett samlingsnamn för Regionalt investeringsstöd (RIS), Regionalt bidrag till företagsutveckling, Sådofinansiering och Stöd till Kommersiell service. Stödet söks hos länsstyrelsen, regionförbund/samverkansorgan eller hos Tillväxtverket.⁵⁴

Regionala projektmedel

Projektmedel får lämnas för att genomföra projekt som bidrar till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken⁵⁵ och får beslutas av regionalt tillväxtansvarig aktör.

Regionalt utvecklingsansvariga aktörer

I varje län finns en aktör med regionalt utvecklingsansvar. Det kan vara regionala självstyrelseorgan som landsting och kommun (regioner), regionala samverkansorgan (regionförbund) eller länsstyrelser i respektive region. Det regionala utvecklingssvaret innebär ansvar för att ta fram ett regionalt utvecklingsprogram, att samordna genomförandet av programmet, att följa utvecklingen i regionen och att följa

51 Jämställdhetsintegrering, www.regeringen.se

52 Jämställdhet, www.regeringen.se

53 Normkritik, www.jamstall.nu

54 *Hur kan företagsstöden bli mer jämställda?* (2013) Tillväxtverket.

55 Förordning (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken.

upp, utvärdera och rapportera resultatet av det regionala tillväxtarbetet varje år till regeringen.⁵⁶

Regionalt tillväxtarbete

Insatser för att skapa hållbar regional tillväxt och utveckling. Det regionala tillväxtarbetet kallades tidigare regionalt utvecklingsarbete. Den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020 är vägledande för det regionala tillväxtarbetet.⁵⁷

RUP/RUS

Ett regionalt utvecklingsprogram/en regional utvecklingsstrategi är en samlad strategi för ett eller flera läns regionala tillväxtarbete. Utvecklingsprogrammet binder samman planeringsprocesser med betydelse för en hållbar regional utveckling och underlättar samverkan mellan länen.⁵⁸

Unga företagare

Är enligt Tillväxtverkets definition företagare som är 18–30 år.

Utländsk bakgrund

En person som antingen är född utomlands eller som är född i Sverige med två föräldrar som är födda utomlands. Detta är den definition som Statistiska Centralbyrån (SCB) använder.

---

56 Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete, Svensk författningssamling

57 Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete, Svensk författningssamling

58 Förordning (2007:713) om regionalt tillväxtarbete, Svensk författningssamling

Referenser

- 25 år med kvinnors företagande – från osynligt till drivkraft för tillväxt* Info 0586 Tillväxtverket (2015), Holmquist & Sundin.
- Akademiskt nyföretagande: inkubatorer och entreprenörsutbildning för kvinnors företagande*, Lindholm Dahlstrand, Å. (2011).
- ALMI Årsredovisning 2013* (2014).
- Almis rapportserie om inkubation – helår 2012*. ALMI (2013).
- Att spränga normer – om målstyrningsprocesser för jämställdhetsintegrering* (2009) Eva Wittbom.
- Att välja jämställdhet* (2012) Tillväxtverket.
- Att utveckla regionernas lärande 2013:02*, Tillväxtanalys (2013).
- En nationell strategi för regional tillväxt och attraktionskraft 2014–2020*, Regeringskansliet (2014).
- Entreprenörskap i Sverige nationell rapport 2014*. Entreprenörskapsforum (2014).
- Entreprenörskapsbarometern 2012* (2013) Tillväxtverket.
- Företagsvinster med jämställdhet. Intervjuer med klusterledare i Norra Mellansverige*. Holm, Elisabeth (2012).
- Företagare med utländsk bakgrund – Företagens villkor och verklighet – Fakta och statistik* (2012) Tillväxtverket.
- Företagare med utländsk bakgrund, Entreprenörskapsbarometern* (2013) Tillväxtverket.
- Från icke-fråga till tillväxtfråga. Genusperspektiv för hållbar tillväxt – en förstudie inom kluster och innovationssystem*, Ann-Sofie Däldehog och Marita Svensson, Fiber Optic Valley (2010).
- Förvaltningen av regionala projektmedel – delat ansvar, minskad tydlighet?* RiR 2014:10, Riksrevisionen (2014).
- Följeforskning 2012. Regionala riskkapitalfonder*. Rapport 0149. Tillväxtverket (2013).
- Handlingsplan för jämställd regional tillväxt*, Regeringskansliet (2012).

Horisontella kriterier i de regionala strukturfundsprogrammen, Info 0424 Rev A Tillväxtverket (2012).

Hur kan företagsstöden bli mer jämställda? Rapport 0151, Tillväxtverket (2013).

Vision hållbar tillväxt, Tillväxtverket (2013).

Inkubatorer och jämställdhet – En granskning av GU Holding, Sahlgrenska Science Park och Chalmers Innovation och deras verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv (2014) Emelie Andersson.

Innovationssystemets stödaktörer möter unga (2012) Vinnova.

Jämställda projekt? Analys av en regional projektprocess. Region Västerbotten (2014).

Jämställt företagindex 2013, Företagarna (2013).

Jämställdhet – företagsstöd inom landsbygdsprogrammet 2007–2012 (2013) Caroline Wigren-Kristoferson.

Kartläggning av det företagsfrämjande systemet. Ramböll, Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

Kartläggning av svenska klusterinitiativ, VR 2009:31, VINNOVA (2009).

Klusterprogrammet. Slututvärdering, Ramböll (2011).

Statligt finansierad företagsrådgivning. För fler och växande företag FBA (2009).

Klassificering och perception. En studie av genusperspektiv på SNI-koden. Nutek (2006).

Kvinnors och mäns företagande Fakta & Statistik 2012. Tillväxtverket (2012).

Ledningsstyrt jämställdhetsarbete i Genusmedvetet ledarskap – resan från ickefråga till tillväxtfråga (2012) Christina Franzén.

Lokalt tillväxtarbete, en kvalitativ studie. Kan kommuner påverka tillväxt och i så fall hur? (2011) Tillväxtverket.

Länens analyskapacitet och behov av analysstöd. Sweco (2014).

Mikrodatabas över statligt stöd till näringslivet – Ett verktyg för att följa upp och utvärdera tillväxtpolitiska insatser i enskilda företag. 2012:06, Tillväxtanalys (2012).

Möjligheternas marknad. (2010) Tillväxtverket.

Nationella innovationsstrategin Regeringskansliet (2013).

Nätverk och skuggstrukturer i regionalpolitiken (2010) Forsberg & Lindgren.

Partnerskap och genus i den regionala röran. I Kvinnors företagande – mål eller medel. (2011) Gun Hedlund.

Pilotprogrammet för utvecklingscheckar inom hälsa, vård och omsorg samt kulturella och kreativa näringar, slututvärdering (2013) Ramböll.

Samlad lägesrapport 2014-03-28 Programperioden 2007–2013 dnr 6.1.15-2014-785 Tillväxtverket (2014).

Schyst! Region Värmland (2014).

Sida vid Sida. En studie av jämställdhetspolitikens genealogi 1971–2006. Tollin, Katharina (2011).

Ta tåten! Lärdomar från kompetenshöjande insatser till företagsfrämjande aktörer. Info 0598 Tillväxtverket, Danilda (2015)

Slutrapport följeforskning ungas Innovationskraft (2013) Vinnova.

Statens insatser för riskkapitalförsörjning – i senaste laget. Riksrevisionen (2014).

Statligt stöd till näringslivet 2011. Tillväxtanalys (2012).

Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund. (2014) Tillväxtverket.

Två steg fram och ett tillbaka? En genusanalys av policy för kvinnors företagande i Norden. Info 0596 Tillväxtverket (2015), Pettersson.

Under ytan – hur går snacket och vem får pengarna II? Info 0587 Tillväxtverket (2015), Malmström & Johansson.

Utvärdering av sju pilotprojekt. Lärdomar från jämställdhetsintegrering av företagsfrämjande verksamhet. Kontigo, Info 0597 Tillväxtverket (2015).

Utvecklingskraft i kommuner och regioner – Tillväxtarbete i flernivåstyrningens tidevarv. Tillväxtanalys (2011).

Vem syns, vem hörs, vem finns? Regionförbundet i Kronobergs län, Kontigo (2014).

Verkliga och imaginära företagande kvinnor. I Kvinnors företagande – mål eller medel. (2011) Mona Hedfeldt.

Ungas Innovationskrafts slutrapport. (2013) Tillväxtverket.

Årsredovisning 2014. Tillväxtverket (2015).

Bilaga 1

Det företagsfrämjande systemet i Sverige

Bilagan syftar till att ge en korfattad beskrivning av det offentligt finansierade företagsfrämjandet i Sverige. Frågeställningar som berörs är: Hur ser systemet av aktörer ut? Hur ser ansvarsfördelning, styrning och organisering ut? Vilka tjänster erbjuds och hur finansieras systemet?

Från ett centralt till ett decentraliserat system

Det svenska företagsfrämjandet har utvecklats från ett centralt system med en regionalpolitisk inriktning mot industriföretag till ett decentraliserat system där regionernas möjlighet att påverka utifrån behov och förutsättningar har fått allt större betydelse. Historiskt har näringspolitiken och det företagsstöd som följt i dess spår till stor del fokuserat på traditionellt mansdominerande industri- och tillverkningsbranscher.

Förändringar på departements- och myndighetsnivå som genomfördes under 1990-talet har lagt grunden för det företagsfrämjande som existerar i Sverige idag. En parallell viktig händelse är även EU-medlemskapet där främjandesystemet i än högre grad har kommit att organiseras genom nationella program som implementeras regionalt.¹

Regeringen främjandesystemets främsta huvudman

Det statligt finansierade främjandesystemets främsta huvudman är regeringen som genom departementen verkställer politiken via olika myndigheter på nationell och regional nivå. På den regionala nivån finns förutom myndigheter även organisationer med ett regionalt utvecklingsansvar. På lokal nivå ger kommunallagen Sveriges 290 kommuner möjlighet att arbeta med företagsfrämjande åtgärder.

Figur 1 Främjandesystemets huvudmän

¹ Kartläggning av det företagsfrämjande systemet Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

Företagsfrämjandet på nationell nivå

Företagsfrämjandet på nationell nivå kan organiseras inom fyra områden: Departement, Myndigheter, Universitet och Högskolor samt särskilda nationella insatser och program.

Till stor del är det Näringsdepartementet som ansvarar för huvuddelen av de företagsfrämjande åtgärderna på regeringsnivå, men det finns flera departement som har uppdrag att främja företagande. Utrikesdepartementet ansvarar till exempel för att främja svenska företags intressen utanför Sverige. Det sker genom olika insatser för exportfrämjande, motverkande av handelshinder och finansieringslösningar.

Det finns också flera andra departement som ansvarar för myndigheter som företagen är beroende av, såsom Finansdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet och Socialdepartementet. Genom statliga bolag som Almi Företagspartner AB och offentliga riskkapitalbolag verkar även staten direkt som utförare inom det företagsfrämjande systemet.²

Flera myndigheter är viktiga för företagare

I huvudsak ansvarar sju myndigheter för näringslivsutvecklingen; Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Vinnova, Bolagsverket, Konkurrensverket, Patent- och registreringsverket och Patentbesvärsrätten. Utöver det finns också flera andra myndigheter med uppdrag som omfattar företagsfrämjande åtgärder och näringslivsservice. Till exempel Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Energimyndigheten och Tullverket. Myndigheterna ger i olika utsträckning information och rådgivning om företagande, handlägger ärenden som skatt och företagsstöd, tillhandahåller olika E-tjänster och erbjuder olika finansieringslösningar som till exempel lån, bidrag och krediter.

Flera av de nationella myndigheter som bedriver företagsfrämjande insatser verkar även regionalt genom regionala och lokala kontor.

Universitet och högskola har en central roll

I Sverige finns 34 statliga universitet och högskolor. Förutom särskilda entreprenörskapsinriktade utbildningar och inslag av information kring att starta och driva företag fördelar regeringen sedan 2009 medel till innovationskontor vid 12 lärosäten. Innovationskontoren hjälper forskare och studenter med rådgivning kopplat till affärsutveckling, patent, juridik, licensiering och bolagsbildning. Vissa innovationskontor erbjuder även finansiellt stöd för tidiga verifieringsinsatser och fungerar som inkubatorer via universitetens holdingbolag. Via stiftelsen Drivhuset erbjuder universiteteten också en mer traditionell rådgivning och vägledning. Universitet och högskola utgör centrala delar i innovationssystemet med koppling till såväl kompetensförsörjning som FoU.

---

² Kartläggning av det företagsfrämjande systemet Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

Särskilda nationella insatser och program

Alla offentliga företagsfrämjande insatser på nationell nivå är inte permanenta. Utifrån de utmaningar näringslivet och företagare står inför utformar regeringen olika tidsbegränsade uppdrag i olika nationella program och insatser som flera myndigheter och utförare samverkar kring. Programmen spänner över olika företagsfrämjande områden såsom rådgivning, finansiering och internationalisering utifrån olika grupper, branschens eller företags behov.³

Företagsfrämjandet sker till stor del på regional nivå

En stor del av utförandet inom det företagsfrämjande systemet vad gäller affärsrådgivning och finansiering genomförs på regional och lokal nivå. I varje län/region finns det en organisation som har ett regionalt utvecklingsansvar.⁴ Ansvar innebär bland annat en skyldighet att ta fram regionala utvecklingsprogram och samordna genomförandet av dem, följa utvecklingen i länet i förhållande till regionala och nationella mål, och följa upp, utvärdera och redovisa resultaten av det regionala tillväxtarbetet varje år till regeringen.

EU:s åtta regionala strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning finansierar en stor del av de företagsfrämjande insatser som genomförs på regional nivå. Inriktningen för strukturfondsprogrammen beslutas av de organisationer som har ett regionalt utvecklingsansvar.

Länsstyrelserna har också företagsfrämjande uppdrag, till exempel genom handläggningen av landsbygdsprogrammets företagsstöd och företagsstöd via det statliga 1:1 anslaget för Regionala tillväxtåtgärder.

Olika nationella regelverk gäller för utbetalning av olika typer av företagsstöd, men det är också vanligt att de branscher som är angivna i regionens utvecklingsprogram (RUP) prioriteras. Det innebär att regionernas inriktning för företagsstödet skiljer sig åt.

Det offentligt finansierade företagsfrämjandet ser olika ut i Sveriges regioner. Det som påverkar kan till exempel vara vilken organisation som har det regionala utvecklingsansvaret, hur förekomsten av regionspecifika initiativ ser ut, (såväl privata som offentligt finansierade) och regionens branschammansättning.

Till exempel har en del kommuner och länsstyrelser valt att upphandla privata aktörer som revisionsbyråer för delar av nyföretagarrådgivningen. Även rådgivningsfunktioner med nationell täckning som ALMI, Nyföretagarcentrum, Coompanion, Business Sweden och regionala resurscentra har olika erbjudanden. Även tillgången till offentligt riskkapital varierar.

Eftersom företagsrådgivning och finansiering på regional nivå ofta sker inom ramen för både nationellt utformade projekt och EU-pro-

³ Kartläggning av det företagsfrämjande systemet Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

⁴ Det regionala tillväxtansvaret anges i förordning 2007:713.

gram finns det sällan en enskild aktör som kan styra utformningen av företagsfrämjandet i en region.⁵ Det finns också skillnader mellan hur regionalt utvecklingsansvariga aktörer hanterar exempelvis medel från strukturfonderna för företagsfrämjande insatser vilket får effekt på systemets utformning.

En betydande utmaning är att det företagsfrämjande systemet på regional nivå å ena sidan består av ett stort antal aktörer och å andra sidan är ett ständigt föränderligt system med en stor andel projektbaserade insatser.

Kommunen är en central aktör

Kommunallagen ger kommunerna och landstingen mandat att ”genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget” (2 kap 8§). Det har under åren utvecklats en praxis om vilka verksamheter som ryms inom kommunens företagsfrämjande insatser.

Grundprincipen är att kommunen har befogenhet att arbeta allmänt med främjandeinsatser för det lokala näringslivet. Det kan vara att bygga nätverk mellan aktörer, initiera och driva olika utvecklingsprojekt tillsammans med näringslivet, bedriva rådgivningsverksamhet och arbeta med företagslotsar och information.

Kommunala näringslivskontor är ofta den funktion med djupast insikt i de lokala företagens behov och som står för förmedling av kontakter till länsstyrelser och regionalt utvecklingsansvariga för att ansöka om olika former av företagsstöd och projektmedel. Utöver det har kommunen i uppdrag att arbeta med förutsättningarna för att driva företag, exempelvis upphandling, tillstånd inom olika områden och markfrågor. Det företagsfrämjande arbetet i kommunerna sträcker sig också över andra områden via till exempel näringslivskontor eller bolag.

Hur de kommunala näringslivskontoren arbetar skiljer sig åt. Det är vanligt att kommuner medfinansierar verksamheter och projekt för att kunna erbjuda specifika former av företagsrådgivning och främjande såsom Drivhus eller Ung Företagssamhet. Dessutom är samarbete med aktörer som ALMI och NyföretagarCentrum vanligt, organisationer som ofta ger rådgivning till företag på uppdrag av kommunen.⁶

Hela 70 procent av företagen hade under 2013 kontakt med kommunen. Den vanligaste typen av kontakt gällde frågor om tillstånd och tillsyn. 21 procent av företagen vände sig till kommunen för mer typiska främjandeåtgärder, till exempel rådgivning.⁷

---

5 Statligt finansierad företagsrådgivning. För fler och växande företag FBA (2009).

6 Kartläggning av det företagsfrämjande systemet Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

7 Svenskt näringslivs undersökning till 70 000 företagare.

Ekonomiskt stöd till företag

Förutom rikstäckande informations- och rådgivningsinsatser erbjuder det företagsfrämjande systemet en rad olika former av ekonomiskt stöd till företag. Stödet kan delas in i kategorierna lån, riskkapital, garantier eller bidrag för att starta eller utveckla företag.

Ett antal myndigheter erbjuder ekonomiskt stöd eller bidrag till särskilda målgrupper. Det är vanligt att olika regionala aktörer beviljar flera av dessa nationella bidrag. Exempelvis beviljar ALMI, Industriella utvecklingscentra och Coompanion VINNOVA:s innovationscheckar till företag för att ta fram innovativa tjänster, varor eller processer. Tillväxtverkets affärsutvecklingscheckar tillhandahålls i första hand via regionala partnerskap där till exempel kommuner och länsstyrelser ingår.

Finansiering av det offentliga företagsfrämjandet

Det är svårt att uppskatta omfattningen av det offentligt finansierade främjandesystemet av flera anledningar, bland annat beroende av hur systemet avgränsas och vad som bedöms ingå i företagsfrämjande insatser.⁸ Den offentligt finansierade företagsrådgivningen och finansieringen bedrivs som projekt, program, statliga bolag, myndighetsuppdrag, som stöd till föreningar och stiftelser samt genom direkta stödinsatser (ex. regionalt investeringsstöd).

Främjandeinsatser såsom rådgivning och finansiering som utförs främst på regional nivå baseras på olika finansieringskällor. En stor del utgörs av strukturfonderna (främst Regionala utvecklingsfonden) och Landsbygdsprogrammet, regionala företagsstöd och direkta anslag till myndigheter och statliga bolag såsom Tillväxtverket och ALMI.

Kommunerna är också en viktig finansiär inom främjandesystemet genom bland annat verksamhetsbidrag till olika aktörer, medfinansiering i projekt/upphandling av rådgivningstjänster eller genom att tillhandahålla andra typer av företagstjänster (lotsar, näringslivsbolag, etc.).⁹

Myndigheten Tillväxtanalys genomförde 2012 en studie över det statliga stödet till näringslivet, Statligt stöd till näringslivet 2011. Syftet var att beskriva stödet under det gångna året och visa hur stödet utvecklas över tid.¹⁰ I rapporten medräknas allt stöd till företag i näringslivet. Stöden indelas efter bransch samt i FoU-, energi-, export-, regional- och småföretagsstöd.

Näringslivet får statligt stöd i enlighet med EU:s regler för statligt stöd och nationellt utfärdade principer. I Tillväxtanalys studie ingick

---

8 Den största utgiftsposten av statligt stöd till näringslivet utgörs till exempel av skatteutgifter vid användning av energi/energistödet. Kartläggning av det företagsfrämjande systemet i Sverige.

9 Kartläggning av det företagsfrämjande systemet Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

10 Statligt stöd till näringslivet 2011. Tillväxtanalys (2012).

totalt 68 stödprogram som administrerades av en rad myndigheter.¹¹ År 2011 var nettokostnaden för det totala offentliga stödet till näringslivet 27,4 miljarder kronor exklusive krisåtgärder.

Statligt riskkapital

Till detta kommer statligt riskkapital. Det finns primärt fyra statliga aktörer som bedriver företagsfinansiering med ägarkapital. Det är Almi Företagspartner AB, Fouriertransform AB, Inlandsinnovation AB och stiftelsen Industrifonden. Dessutom finns ett antal statligt delägda regionala bolag som samägs med landsting eller regionala aktörer (ex. Norrlandsfonden). Därutöver investerar även Sjätte AP-fonden i onoterade bolag. Totalt har dessa aktörer tillgångar på 38 miljarder kronor, varav omkring 30 miljarder är avsett för investeringar i ägarkapital. Exklusive Sjätte AP-fondens kapital återstår cirka 10 miljarder kronor. Uppemot 60 procent av kapitalet har begränsats till investeringar i specifika geografiska områden eller branscher och är därmed per definition inte rikstäckande.¹²

---

11 ALMI, Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsdepartementet/ESF-Rådet, Boverket, AB Svensk exportkredit, Exportkreditnämnden, Exportrådet, Finansdepartementet, Försäkringskassan, Industrifonden, Jordbruksverket, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, Naturvårdsverket, Norrlandsfonden, Tillväxtverket, Näringsdepartementet, Riksgäldskontoret, Statens energimyndighet, SVID Stiftelsen, VINNOVA.

12 *Statens insatser för riskkapitalförsörjning – i senaste laget*. Riksrevisionen (2014).

Bilaga 2

Utmaningar i främjandesystemet

– utförlig beskrivning

Tillväxtanalys genomförde 2012 en studie över det statliga stödet till näringslivet, *Statligt stöd till näringslivet 2011*.¹ I Tillväxtanalys studie ingick totalt 68 stödprogram som administrerades av en rad myndigheter.²

Enligt uppgifter i rapporten så var nettokostnaden för det totala statliga stödet till näringslivet 27,4 miljarder kronor under 2011. I Tillväxtanalys studie framgår inte hur stor andel av de knappa 30 miljarderna i statligt stöd som går till företag med kvinnor respektive män i företagsledande position. Alla myndigheter som lämnar stöd är skyldiga att lämna uppgifter till Tillväxtanalys en gång per år.³ Uppgiftslämnarna uppmanas då att lämna uppgifter om varje enskild stödmottagare så långt det är tillåtet eller praktiskt möjligt. Idag finns det inte uppgifter om stödmottagarens kön för samtliga stöd på en aggregerad nivå.⁴

Det innebär att det saknas kunskap om hur det statligt finansierade företagsfrämjande systemet når kvinnor respektive män på en aggregerad nivå. Detta är en brist i sig, och visar på att tydliga direktiv om, och/eller uppföljning och användning av könsuppdelad statistik i flera fall saknas eller brister.⁵

Men även om det saknas en samlad bild av hur statliga resurser fördelas till kvinnors respektive mäns företag så finns det kunskap inom olika delområden av det företagsfrämjande systemet. Nedan följer en beskrivning av hur olika typer av företagsfrämjande stöd, insatser och verksamheter som har statlig finansiering (men där beslut ofta fattas på regional nivå) når ut till kvinnors respektive mäns företag. Företagare med utländsk bakgrund samt unga företagare inkluderas i viss mån i beskrivningen men fokus ligger på kvinnors respektive mäns företag.

---

1 *Statligt stöd till näringslivet 2011*. Tillväxtanalys (2012).

2 ALMI, Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsdepartementet/ESF-Rådet, Boverket, AB Svensk exportkredit, Exportkreditnämnden, Exportrådet, Finansdepartementet, Försäkringskassan, Industrifonden, Jordbruksverket, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, Naturvårdsverket, Norrlandsfonden, Tillväxtverket, Näringsdepartementet, Riksgäldskontoret, Statens energimyndighet, SVID Stiftelsen, VINNOVA.

3 Enligt Förordning (1988:764) om statligt stöd till näringslivet.

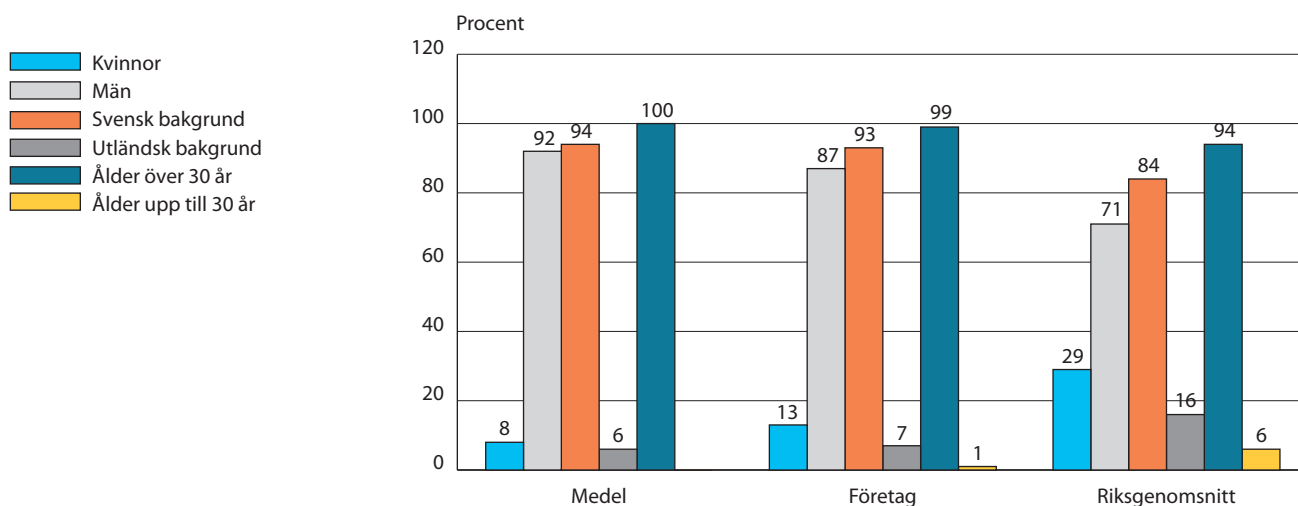
4 En del av stöden redovisas inte till Tillväxtanalys på företagsnivå.

5 2010 fick Tillväxtanalys i uppdrag av Näringsdepartementet att utveckla en mikrodatabas över de statliga stöd till näringslivet som myndigheter, statliga bolag och stiftelser lämnar. Mikrodatabasen är under uppbyggnad och omfattar i dag stöd från Tillväxtverket, Skatteverket, Vinnova, Energimyndigheten och ALMI. Mikrodatabas över statligt stöd till näringslivet – Ett verktyg för att följa upp och utvärdera tillväxtpolitiska insatser i enskilda företag (Tillväxtanalys 2012:06).

Inledningsvis beskrivs kort Tillväxtverkets, ALMIs och Nyföretagarcentrums fördelning av resurser. Därefter beskrivs olika stöd- och finansieringsformer såsom regionala företagstöd, regionala projektmedel, EU:s regionala utvecklingsfonder, företagsstöd inom landsbygdsprogrammet med mera. Observera att beskrivningen utgörs av ett urval av aktörer, stöd- och finansieringsformer och är långt ifrån heltäckande. Sammantaget bedöms dessa exempel dock ge en god bild av hur resurser inom det företagsfrämjande systemet når kvinnors respektive mäns företag samt i viss mån företagare med utländsk bakgrund och unga företagare.⁶

Majoriteten av Tillväxtverkets direkta finansiella stöd går till mäns företag

Figur 1 Fördelning av beviljade medel och beviljade företag avseende företagsledares kön, ålder och bakgrund, jämfört med riksgenomsnitt för företagandet i Sverige. Statistiken omfattar endast direkt finansiella stöd till företag.

Uppföljningen av Tillväxtverkets fördelning av finansiella medel riktade direkt till företag under 2014 visar att en majoritet av medlen tillfaller företag som drivs av män med svensk bakgrund och som är över 30 år. Kvinnor, unga och personer med utländsk bakgrund är underrepresenterade, jämfört med hur fördelningen ser ut i riket.

En betydande orsak till utfallet är att uppdrag som Tillväxtverket ansvarar för att genomföra riktas till branscher där företrädesvis män verkar. Detta gäller till exempel transportbidraget och de regionala investeringsstöden. Utformningen av dessa har inneburit att tjänstebaserade branscher, där förhållandevis fler kvinnor, unga och personer med utländsk bakgrund verkar, haft begränsade möjligheter att söka stöd.⁷

6 ALMI och Nyföretagarcentrum har valts på grund av sin storlek. Det finns fler organisationer på nationell nivå som redovisar hur resurser fördelas till kvinnors respektive mäns företag som inte ingår i beskrivningen.

7 Årsredovisning 2014 (2015) Tillväxtverket.

Under 2014 avslutades också en del av Tillväxtverkets satsningar inom näringar där fler kvinnor än män verkar, som till exempel inom vård och omsorg. Systemet med checkar inom vård och omsorg och kulturella och kreativa näringar har visat sig bidra till att minska de trösklar för stöd som vanligtvis finns, som till exempel krav på att företaget ska ha minst två anställda och minst en miljon kronor i omsättning.

Checksystemet har på kort sikt även visat på god ekonomisk utväxling hos företagen. Att stödpengarna nått en hög andel kvinnor, och för kulturella och kreativa näringar även företagare med utländsk bakgrund och unga, är en indirekt effekt. Om det beror på de sänkta trösklarna till utvecklingsmedel, på branscherna i sig, eller en kombination av båda är inte utrett.⁸

Under 2014 har Tillväxtverket påbörjat ett arbete med att utöka uppföljningen av sin verksamhet med fokus även på andra aktiviteter än direkt ekonomiskt stöd. Att sätta mål för hur resurser ska fördelas till kvinnors respektive mäns företag, samt till företag som drivs av unga och personer med utländsk bakgrund är en del av arbetet.

ALMI har tydliga mål för att nå olika företagargrupper

ALMI Företagspartner AB ägs av staten och är moderbolag i en koncern med 16 regionala dotterbolag, ALMI Invest AB och IFS Rådgivning AB.⁹

ALMI erbjuder marknadskompletterande rådgivning, lån och riskkapital över hela landet i företagandets alla faser – från idéer till framgångsrika företag. Det omfattar såväl idéer med tillväxtpotential i tidiga faser som befintliga företag som satsar på tillväxt och expansion.

ALMI har i uppdrag från regeringen att särskilt nå ut till målgrupperna kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Målet är att andelen lån till dessa grupper ska överstiga målgruppens andel i den totala företagspopulationen. Under 2013 var andelen kvinnor som fick lån 30 procent och andelen personer med utländsk bakgrund var 29 procent. Andelen kvinnor som tog del av ALMIs lån till nystartade företag var 36 procent.¹⁰ Lånebeloppet för kvinnor är dock i genomsnitt lägre än för män. En förklaring som ALMI lyfter fram är att det i gruppen kvinnor finns fler som driver tjänsteföretag och där kapitalbehovet ofta är lägre.

Om vi istället ser till ALMIs genomförda investeringar i portföljbolag under 2013 är fördelningen mer skev, vilket illustreras i figur 2. Nästan 94 procent av de investeringar som gjordes gick till företag där före-

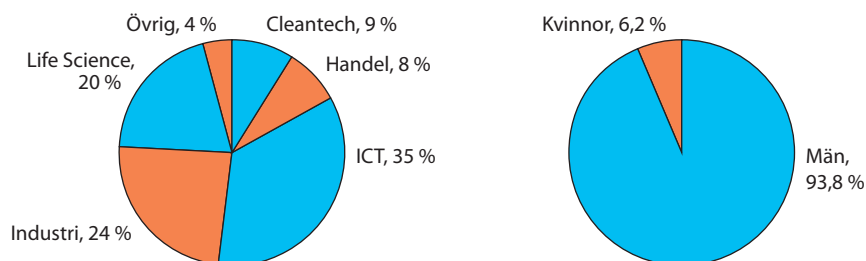
8 *Pilotprogrammet för utvecklingscheckar inom hälsa, vård och omsorg samt kulturella och kreativa näringar, slututvärdering* (2013) Ramböll.

9 De regionala dotterbolagen ägs till 51 procent av moderbolaget och till 49 procent av regionala offentliga ägare. Almi Invest ägs till 100 procent av moderbolaget. IFS Rådgivning ägs till 51 procent av moderbolaget och 49 procent av Insamlingsstiftelsen IFS Rådgivningscentrum.

10 Enligt SCB:s statistik så var andelen kvinnor bland befintliga företagsledare 29 procent och andelen kvinnor bland nyföretagare 31 procent år 2012.

tagsledaren var en man. Siffrorna nedan visar tydligt att branschperspektivet är avgörande för om det företagsfrämjande systemet når kvinnor respektive män i samma utsträckning.

Figur 2 ALMI:s investeringar fördelat på branscher samt genomförda investeringar i portföljbolag fördelat på genus¹¹

Jämn fördelning av kvinnor och män i rådgivning hos Nyföretagarcentrum

Nyföretagarcentrum Sverige (Stiftelsen Svenska Jobs and Society) grundades 1985 och är en stiftelse som främjar nyföretagande och entreprenörskap. Nyföretagarcentrum Sverige är moderorganisation för landets alla Nyföretagarcentrum som erbjuder kostnadsfri rådgivning till personer som vill starta eget företag.

Nyföretagarcentrums verksamhet finansieras av näringslivet men även av myndigheter och organisationer. Sammantaget har Nyföretagarcentrum ett 30-tal nationella sponsorer. Tillsammans med alla landets Nyföretagarcentrum stöds verksamheten av nära 2 300 företag, organisationer och myndigheter. Cirka 40 procent av finansieringen utgörs av offentliga medel.

Lokala Nyföretagarcentrum finns i cirka 200 kommuner. Under 2013 kom över 23 000 personer till Nyföretagarcentrum för rådgivning. Av dem var 52 procent kvinnor och 48 procent män. Cirka 20 procent av de som fick rådgivning var födda utomlands. Fler än 9 000 personer som deltog i Nyföretagarcentrums rådgivning hade startat företag under 2013. Det finns inga exakta uppgifter om hur många av dessa företag som startats av kvinnor respektive män.¹²

Regionala företagsstöd går i stor utsträckning till mansdominerade branscher

Tillväxtverket fick i regeringens handlingsplan för jämställd regional tillväxt i uppdrag att ”utarbete förslag på åtgärder som skapar förutsättningar för en mer jämställd resursfördelning vad avser beviljande av företagsstöd som medfinansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*, inklusive stöd från Tillväxtverkets program Produktutveckling i små företag – av varor och tjänster.”

¹¹ ALMI Årsredovisning 2013.

¹² www.nyforetagarcentrum.com. Nyföretagarcentrum uppger att en kvalificerad uppskattning är att ett par procent under hälften av företagen startades av kvinnor.

Resultatet blev rapporten ”Hur kan företagsstöden bli mer jämställda?” som lämnades till regeringen i mars 2013. En analys av utbetalat företagsstöd visar att företag som drivs av män i högre grad än företag som drivs av kvinnor både söker och beviljas företagsstöd sett till belopp. I absoluta tal beviljades mäns företag 1,4 miljarder kronor i företagsstöd under perioden 2009–2011. Under samma period beviljades kvinnors företag 116 miljoner kronor.¹³

Beviljandegraden är relativt lika men det genomsnittliga ansökta och beviljade beloppet är betydligt lägre bland företag som drivs av kvinnor än av män. Detta anses ha sin grund i ett samspel av faktorer som rör såväl utbud av som efterfrågan på företagsstöd, vilket inkluderar regelverken, föreställningar om, förväntningar kring och attityder till företagande och företagsstöd bland såväl handläggare som företagare.

I rapporten kom man bland annat fram till följande:

- Den största skillnaden i fördelningen av stöd mellan företag som drivs av kvinnor respektive män förklaras av branschtillhörighet respektive företagsstorlek. Kvinnor driver i högre grad än män företag i branscher som har en regional eller lokal marknad. Dessa branscher exkluderas från att ta del av vissa företagsstöd av konkurrensskäl.
- Regelverken har stor påverkan på hur företagsstöden fördelas mellan kvinnor och män.
- Även tolkningen av regelverken kan ha betydelse. Det handlar om attityder, arbetssätt, informationsspridning m.m. Det handlar om att nå ut med information till företag som drivs av kvinnor. Förbättrad information, riktade insatser, ökad genuskompetens och förändrade attityder är några sätt som föreslås för att öka intresset och sänka trösklarna så att fler företag som drivs av kvinnor ska ta del av stöden.

Den 1 juli 2014 genomförde regeringen bland annat förändringar i den förordning som gäller för Regionalt investeringsstöd. I den nya förordningen för Regionalt investeringsstöd går det numera att ansöka om stöd för lönekostnad, vilket kan få effekten att fler kvinnor som driver företag kan ta del av stöden. En annan ändring är att det blir svårare för stora företag att få Regionalt investeringsstöd eftersom det ställs krav på nyetablering eller investering i ny verksamhet.¹⁴

Ingen samlad bild av hur regionala projektstöd fördelas till företag

Den regionala projektverksamheten är tillsammans med regionala företagsstöd ett av regeringens instrument för att uppnå målet med den regionala tillväxtpolitiken som finansieras genom anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.

Medlen används till att medfinansiera regionala strukturfundsprojekt och projekt inom landsbygdsprogrammet för att utveckla attraktiva

¹³ Hur kan företagsstöden bli mer jämställda? Tillväxtverket (2013, rapport 0151)

¹⁴ Pressmeddelande regeringen. <http://www.regeringen.se/sb/d/18656/a/241680>.

regioner. En uppföljning av regionala projektmedel för 2013 visar att 164 miljoner kronor av totalt knappt 800 miljoner kronor har använts för insatser för att främja entreprenörskap.¹⁵ Det finns idag ingen samlad bild av hur dessa regionala projektmedel fördelas till kvinnors respektive mäns företag eller till branscher som domineras av kvinnor respektive män. Däremot har flera regioner börjat göra egna analyser av hur deras regions projektmedel fördelas.

Ett exempel är Region Västerbotten som genomfört en analys som visar fördelningen av projektmedel ur ett genusperspektiv. Analysen visar att det framförallt är branscher där män är i stor majoritet, såsom transportsektorn och träindustrin, som nås av projektmedel i Västerbotten. Analysen visar också att projektfinansierare saknar en strategi för hur projekt ska jämställdhetsintegreras. De flesta projekt har inga särskilda jämställdhetsaktiviteter och saknar i de allra flesta fall en plan för hur både kvinnor och män ska nås av projektets aktiviteter.¹⁶

Riksrevisionen har nyligen granskat hanteringen av regionala projektmedel och pekar på att styrningen är otydlig. Riksrevisionen konstaterar bland annat att en grundläggande förutsättning för politisk resultatstyrning är tydliga mål. För att resultatstyrningen ska bli meningsfull krävs det att målen är välformulerade, mätbara och uppföljningsbara. Detta är också nödvändigt för att målen ska kunna ställas i relation till kostnaderna. Den resultatinformation som tas fram måste också vara relevant i förhållande till de uppsatta målen.¹⁷

Riksrevisionen betonar också att en annan viktig förutsättning för effektiv styrning är ett bra kunskapsunderlag. I underlaget bör det ingå analyser av kostnader, effekter och sidoeffekter. Detta för att kunna uppnå olika mål till låga kostnader och utan oönskade bieffekter.

Statsvetenskaplig forskning visar att effektiv styrning också handlar om själva beslutsorganisationen på regional nivå vilket tyder på att det inte räcker med god målformulering. En tydlig styrning kräver en strukturerad och genomskinlig politisk-administrativ organisation på regional nivå. Detta saknas idag och försvårar för stöd till företagande kvinnor.¹⁸

Tillväxtanalys har dragit slutsatsen att överföringen av ansvaret från statlig till regional nivå å ena sidan har gjort insatserna bättre regionalt anpassade, men å andra sidan inte har följts upp med tillräckliga resurser för analys.¹⁹ Riksrevisionen konstaterar att länens förutsätt-

15 *Uppföljning av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet*. Rapport 0172 (Tillväxtverket 2014).

16 Analysen gäller projektmedel som beviljades 2009. *Jämställda projekt? Analys av en regional projektprocess*. Region Västerbotten (2014).

17 *Förvaltningen av regionala projektmedel – delat ansvar, minskad tydlighet?* (RiR 2014:10)

18 Partnerskap och genus i den regionala röran. I *Kvinnors företagande – mål eller medel*. (2011) Gun Hedlund. Detta försvåras om det finns ett svagt ansvarsutkrävande och bristande demokratisk insyn i regionala organ. Det är vanligt med informella, nätverksliknande strukturer som, i det här fallet för projektplanering, missgynnar kvinnor. *Partnership, gender and democracy. I Partnership – as a strategy for social innovation and Sustainable Change*. (2008) Gun Hedlund.

19 *Att utveckla regionernas lärande*. Tillväxtanalys (2013:02).

ningar för analys av utveckling och effekter av olika insatser varierar. Enligt Tillväxtanalys är det endast de allra största regionerna som idag har tillräcklig analyskapacitet.

Riksrevisionens rapport saknar ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv och fokuserar inte på hur projektmedel fördelas till kvinnors respektive mäns företag eller till andra grupper men slutsatserna om bristande styrning samt behov av bättre analyskapacitet och kunskapsunderlag kan anses vara tillämpbara även på detta område.²⁰

Horisontella kriterier får inte genomslag i EU:s regionala strukturfondsprogram

Projekt som får medel via EU:s regionala strukturfondsprogram ska beakta horisontella kriterier såsom miljö, jämställdhet samt mångfald och integration.²¹ De horisontella kriterierna ska enligt den tidigare och nuvarande nationella strategin för regional tillväxt medverka till att miljö, jämställdhet och integration fungerar som hävstänger för hållbar tillväxt och regional konkurrenskraft. Men den följeforskning som genomförts under föregående strukturfondsperiod visar att de tre horisontella kriterierna knappast använts till olika tillväxt- och konkurrenskraftsskapande processer.

Forskningen visar att projekten inte har integrerat de horisontella kriterierna i affärs- och verksamhetsutvecklingen och därmed inte heller i tillväxtarbetet. Det saknas i hög grad kunskap bland dem som initierar projekt om hur jämställdhet och mångfald kan användas som medel i tillväxtarbetet. Följeforskningen visar också att det är skillnad på hur projekten hanterat de olika horisontella kriterierna. Miljömässigt hållbar utveckling betraktas numera som rena tillväxt- och konkurrenskraftshöjande projekt i motsats till de andra två kriterierna jämställdhet och mångfald/integration.

Jämställdhetsmålen har i hög utsträckning varit kvantitativa. Enligt följeforskningen hämmar det utvecklingen av mer kreativa åtgärder för innovativa och långsiktiga insatser för jämställdhet som verkligen gynnar den regionala utvecklingen, inte minst i regioner med negativ befolkningsutveckling.

Jämställdhet som dynamisk kraft behöver uppmärksammas mer enligt följeforskningen. Följeforskarna lyfter fram att det måste finnas en ökad tydlighet i insatserna om hur den regionala tillväxten är beroende av ökad jämställdhet. Kunskapen om detta brister på olika nivåer.²²

Forskning om beslutsprocessen kopplat till framväxten av regionala strukturfondsprogram, aktörer i strukturfondspartnerskap och företagande kvinnors tillgång till nätverk vid projektplanering tyder på att statsmaktens ”hårda” styrning (könskvotering till partnerskap och

20 I rapporten *Länens analyskapacitet och behov av analysstöd* (Sweco 2014) föreslås åtgärder för bättre samordning mellan nationell och regional nivå vad gäller analyser för regional tillväxt.

21 I strukturfondsperioden 2014–2020 används begreppet horisontella principer istället för kriterier. Integration och mångfald har bytts ut mot likabehandling och icke-diskriminering.

22 *Horisontella kriterier i de regionala strukturfondsprogrammen*. Tillväxtverket (2012, Info 0424).

övervakningskommittéer) har en viktig betydelse för att inkludera kvinnor i de formella beslutsstrukturerna. De informella, nätverksliknande strukturerna är däremot missgynnande.²³

Tydliga krav på jämställdhet saknas i regionala riskkapitalfonder

Sedan 2009 drivs en rikstäckande satsning med elva regionala riskkapitalfonder i Sverige. Fonderna ska genomföra marknadsmässiga investeringar som den privata marknaden inte hanterar idag, alltså agera på ett marknadsmislyckande. Flera aktörer finansierar och/eller driver fonderna: Innovationsbron, ALMI Invest, Saminvest, Norrlandsfonden och Sjätte AP-fonden.

I likhet med övriga program och projekt som finansieras av EU:s regionala strukturfond ska de regionala riskkapitalfonderna beakta de horisontella kriterierna: jämställdhet, integration och mångfald samt miljömässigt hållbar utveckling.

Den enda indikator som fondprojekten rapporterat till Tillväxtverket handlar om ägarstrukturen i de portföljbolag där det finns ett investeringsbeslut. Uppföljningen för år 2012 visar att nästan hälften av företagen (49 procent) ägs av män och cirka 48 procent har ett blandat ägande. Endast tre procent av företagen ägs av kvinnor. Samtidigt är det oklart vilka mål som verksamheten bör styra mot eller ifall resultatet är godtagbart. Följeforskningen av de regionala riskkapitalfonderna visar att arbetet med de horisontella kriterierna inte är styrande för verksamheten, varken från fondernas perspektiv eller från Tillväxtverkets.²⁴

Sammantaget visar följeforskningen att:

- Ingen av fonderna har format löpande arbetssätt utifrån något av de horisontella kriterierna.
- Varken urval och värdering av portföljbolag eller förvaltning av portföljföretag genomförs utifrån de horisontella kriterierna.
- Tillväxtverket styr fonderna framförallt genom investeringstakt: dvs. investeringsbeslut och utbetalda EU-medel.
- De regionala finansiärerna ställer heller inga tydliga krav på fondernas arbete med de horisontella kriterierna.
- Tillväxtverket väcker själva frågan om implementeringen av horisontella kriterier behöver ett eget system för lärande.²⁵

Få kvinnor söker företagsstöd inom landsbygdsprogrammet

I forskarstudien Jämställdhet – företagsstöd inom landsbygdsprogrammet 2007–2012 framkommer det att få ansökningar om företagsstöd inom landsbygdsprogrammet kommer in från kvinnor, endast 16 procent.

²³ *Nätverk och skuggstrukturer i regionalpolitiken* (2010) Forsberg & Lindgren. *Partnerskap och genus i den regionala röran. I Kvinnors företagande – mål eller medel* (2011) Gun Hedlund. *Verkliga och imaginära företagande kvinnor. I Kvinnors företagande – mål eller medel* (2011) Mona Hedfeldt.

²⁴ *Följeforskning 2012. Regionala riskkapitalfonder*. Rapport 0149. Tillväxtverket (2013).

²⁵ *Horisontella kriterier i de regionala strukturfondsprogrammen*, Info 0424 Rev A, Tillväxtverket (2012)

Studien visar också att det sker en fördelning av stöd till mäns fördel i nästan alla län, men allra mest på Gotland, i Halland, i Jönköping och i Skåne. De fyra länen står tillsammans för nästan en fjärdedel av alla ansökningar. Det innebär att de län där mäns företag får mest stöd är även de län som står för en stor del ansökningar.

Det framkommer också att det endast är 7 procent av de handläggare som har medverkat i studien som upplever att det är lätt att ta hänsyn till de horisontella kriterierna i Landsbygdsprogrammet. I studien görs tolkningen att man inte har arbetat in målet jämställhet i genomförandestrategin, alternativt i de verktyg som används vid handläggning inom landsbygdsprogrammet. Handläggarna upplever att det är svårt att konkretisera jämställhet i strategierna och i arbetet, och att man inte har fått någon vägledning.

Intervjuer med handläggare visar att det finns en önskan om att Landsbygdsprogrammet och Jordbruksverket ska vara mer konkreta när det gäller de horisontella målen. Handläggarna hade inte uppfattat de horisontella kriterierna som särskilt viktiga, eftersom de inte tydligt beskrivs i regelverk och rutinbeskrivningar. Studien visade också att de länsstyrelser som kopplat sitt arbete med jämställdhet till landsbygdsprogrammet hade en bättre balans mellan sökande kvinnor och män.

Klusterinitiativ skapas ofta inom mansdominerade branscher

Det finns ingen uppdaterad kartläggning över svenska klusterinitiativ och organisationer. VINNOVAs senaste kartläggning av klusterinitiativ från 2009 identifierades 39 kluster.²⁶ Dessa är utspridda över hela landet och täcker upp 20 av Sveriges 21 län.²⁷ De flesta kluster ligger i samma geografiska område som något av Sveriges universitet.

VINNOVAs studie visar att det regionala stöd (exempelvis medfinansiering) som många av initiativen får kommer från olika offentliga nivåer såsom enskilda kommuner, länsstyrelser med flera.

En genomgång av klusterinitiativ visar att de flesta skapats inom mansdominerande branscher såsom processindustrin, stålindustrin, logistikbranschen, förpackningsindustrin eller IT-sektorn. Ett antal klusterinitiativ kan dock identifieras inom mediasektorn (exempelvis Media Evolution i Skåne) där fokus snarare ligger på en bransch som man vill vara framträdande inom i framtiden.

Det finns ett fåtal kluster/nätverksinitiativ som har sitt ursprung i kvinnodominerade branscher, till exempel Hälsans nya verktyg med inriktning mot vård och omsorgssektorn i Östergötland eller Smart textiles med inriktning mot textil i Västra Götaland. Besöksnäringssklustret i Dalarna var den enda deltagaren i Tillväxtverkets tidigare

²⁶ Kartläggning av svenska klusterinitiativ. VR 2009:31 VINNOVA (2009).

²⁷ En sökning i den europeiska databasen Cluster Observatory ger samtidigt 110 klusterorganisationer i Sverige. Dock saknas för databasen en tydlig metodbeskrivning över hur klusterinitiativen har samlats in och det finns en övergripande risk att flertalet av identifierade organisationer är föråldrade. Samtidigt ger siffran en indikation på omfattningen av detta insatsområde inom det företagsfrämjandesystemet.

regionala klusterprogram (2005–2010) som var inriktat på service-tjänster. Det var också det enda klustret i Norra Mellansverige inom en bransch som inte var mansdominerad.²⁸

Hur ett klusterinitiativ uppstår är en komplicerad process av kontakter i ett nätverk där tjänstemän i offentlig sektor, företag och lokala/regionala politiker samverkar. Dessa informella förhandskontakter tycks enligt Vinnovas kartläggning bli missgynnande för företagande kvinnor i icke mansdominerade branscher.²⁹

Eftersom en majoritet av de svenska klusterinitiativen har finansiering från EU:s regionala strukturfond finns det krav på att beakta de horisontella kriterierna, där jämställdhet ingår. I en slututvärdering av Tillväxtverket regionala klusterprogram 2005–2010 framgår det att Tillväxtverkets klusterprogram arbetade med jämställdhetsaspekten genom att de klusterinitiativ som stöttades fick lämna ett förslag på handlingsplan kring hur de skulle arbeta med jämställdhet. Bedömningen från klusterprogrammet var dock att strategierna var på en övergripande nivå.

Sammantaget visar utvärderingen att frågan om hållbar utveckling spelat en undanskymd roll i programmet jämfört med programplanen. En rekommendation från utvärderingen var att Tillväxtverket skulle bistå klusterinitiativen med mer metodstöd och vägledning för att utveckla denna aspekt kopplat mot företagens affärstrategier och innovationskraft.³⁰

En förstudie³¹ kring hur klusterprogrammet kan arbeta med jämställdhet togs fram under ledning av klusterinitiativet Fiber Optic Valley (finansierat av VINNOVA:s Vinnväxtprogram). Förstudien konstaterade att det fanns ett stort behov bland kluster i Sverige att få stöd i hur ett genusperspektiv kan integreras i verksamheten och att det var få klusterinitiativ som bedrev ett medvetet och strategiskt jämställdhetsarbete.³²

Inom det nuvarande klusterprogrammet Regionalt innovationsarbete och kluster finns det ett antal initiativ med fokus på hållbar utveckling, bland annat Skogstekniska klustret i Västerbotten och Automation Region i Västmanland som genomför aktiviteter med fokus på att öka kvinnors verksamheter inom traditionellt mansdominerade näringar.

Färre kvinnor än män tar del av inkubatorverksamhet

Business Incubation for Growth Sweden (BIG) är ett program för inkubatorer och inkubationsutveckling som ALMI hade ansvar för

28 *Företagsvinster med jämställdhet. Intervjuer med klusterledare i Norra Mellansverige.* Elisabeth Holm (2012).

29 Vinnova, se även Hedfeldt (2011).

30 *Klusterprogrammet. Slututvärdering.* Ramböll (2011).

31 *Från icke-fråga till tillväxtfråga" genusperspektiv för hållbar tillväxt – en förstudie inom kluster och innovationssystem, Fiber Optic Valley* (2010). Ann-Sofie Däldehöj och Marita Svensson

32 Se även Christina Franzén *Ledningsstyrt jämställdhetsarbete i Genusmedvetet ledarskap – resan från ickefråga till tillväxtfråga* (2012).

mellan 2013–2014. Från och med 2015 har Vinnova tagit över ansvaret för programmet.

En studie visar att samtliga inkubatorer som ingick i det nationella inkubatorprogrammet hade fokus på tillväxtföretag, teknik eller life science. (Sammanlagt 46 inkubatorer varav många var samlokaliserade med lärosäten och science parks). Totalt i hela populationen av företag som fick stöd inom ramen för inkubatorsprogrammet drevs 14,7 procent av kvinnor.³³

ALMIs årsredovisning för inkubatorverksamheten för 2012 visar att för 24 procent utav de idéer som inkubatorerna utvärderade var minst en av idébärarna kvinna, en ökning med cirka 10 procentenheter sedan 2007. För 27 procent av de idéer som antogs under 2012 var minst en av idébärarna kvinna.³⁴

En studie av tre inkubatorer i Västra Götaland visar att inkubatorerna inte lyckats med att rekrytera och attrahera kvinnor till sina antagningsprocesser. Inkubatorerna hade även svårt att behålla de kvinnor som de lyckats rekrytera och chansen för en kvinna att bli antagen via en inkubators antagningsprocess var mycket låg jämfört med en mans chans att antas.³⁵

Brister i jämställdhet som ett horisontellt kriterium

I flera studier kritiserar hur de horisontella kriterierna har efterlevts i handläggningen av projektansökningar och inom projekten och vilken påverkan de har haft i till exempel landsbygdsprogrammet, nationella kluster- respektive inkubatorsprogrammet och i satsningen på regionala riskkapitalfonder. Överlag uppfattar operativa delar av dessa program att det existerar en otydlighet från nationellt håll kring hur satsningarna ska förhålla sig till jämställdhetskriteriet kontra andra nyckeltal som verksamheten styrs utifrån. Det uppfattas som oklart vilka resurser som kan läggas på att öka kunskap om jämställdhet och det existerar otydliga målbilder och referensramar för de insatser som görs kopplat till jämställdhet.

Det förekommer också olika tolkningar av befintligt regelverk där till exempel en del länsstyrelser inom landsbygdsprogrammet gör bedömningen att det är möjligt att prioritera kvinnor som söker framför män medan andra länsstyrelser gör en motsatt tolkning.³⁶

Få statliga riskkapitalaktörer redovisar könsuppdelad statistik

Statliga aktörer som tillhandahåller riskkapital till små- och medelstora företag är Almi Invest (inom Almi Företagspartner AB),

33 *Akademiskt nyföretagande: inkubatorer och entreprenörsutbildning för kvinnors företagande.* (2011) Lindholm Dahlstrand, Å..

34 *Almis rapportserie om inkubation – helår 2012.* Almi (2013).

35 *Inkubatorer och jämställdhet – En granskning av GU Holding, Sahlgrenska Science Park och Chalmers Innovation och deras verksamhet ur ett jämställdhetsperspektiv* (2014) Emelie Andersson.

36 *Kartläggning av det företagsfrämjande systemet.* (2014) Ramböll

Fouriertransform AB, Norrlandsfonden, Inlandsinnovation AB och Stiftelsen Industrifonden.

Norrlandsfonden är den enda av fonderna som redovisar hur stor andel av beviljade krediter som går till kvinnors respektive mäns företag. Under 2012 så lånades 18 procent av medlen ut till företag som ägs eller leds av en kvinna. Norrlandsfonden har även satt upp mål om att 20 procent av fondens totala medel ska lånas ut till kvinnoägda/ledda företag.

Fouriertransform, Inlandsinnovation och Stiftelsen Industrifonden³⁷ redovisar inte någon könsuppdelad statistik. Representanter för fonderna tolkar inte heller det som att det finns riktlinjer som behöver följas på området.³⁸

Riksrevisionen har granskat den statliga riskkapitalförsörjningen. Den övergripande slutsatsen är att systemet för statlig riskkapitalförsörjning som utvecklats under årens lopp är svåröverskådligt och inte når de målsättningar som regeringen satt upp.³⁹ Riksrevisionen lyfter bland annat fram forskning som visar att fonder inte ska begränsas för mycket vad gäller industri och geografi i sina investeringar eftersom det riskerar att försämra effektiviteten i hur resurser fördelas och minska de samhällsekonomiska effekterna när det gäller sysselsättning, tillväxt och skatteintäkter.

UTMANINGAR PÅ REGIONAL NIVÅ

Regionala förstudier om hur kvinnor och män tar del av företagsfrämjande

Som ett led i strategiarbetet gav Tillväxtverket under 2011 i uppdrag till regionalt utvecklingsansvariga aktörer att ta fram förstudier om hur kvinnor och män tar del av det offentligt finansierade företagsfrämjandet på regional nivå och hur man kan erbjuda likvärdiga villkor för kvinnor och män.

De 20 regionala förstudierna innehåller beskrivningar av det företagsfrämjande systemets aktörer och utbud, av kvinnor och mäns företagande i regionen och analyser av vad som hindrar kvinnor och män att ta del av det företagsfrämjande systemet på likvärdiga villkor. Förstudierna bygger på dokumentstudier, analyser av branschstatistik, intervjuer med personer inom det företagsfrämjande systemet, inklusive regionalt utvecklingsansvariga aktörer, och i vissa fall intervjuer med företagare.⁴⁰

Tillväxtverket har låtit analysera och sammanfatta de regionala förstudierna i en syntesrapport ”Vision hållbar tillväxt” (2013). De utmaningar som beskrivs visar på tydliga gemensamma mönster. Ut-

37 Industrifonden är en statlig stiftelse som bildades 1979. Fonden drivs helt med egna medel och arbetar enligt förordning 1996:880. Förordningen säger inget om att nå ut till kvinnors respektive mäns företag. Industrifondens stiftelse tillsätts av regeringen.

38 Mejlväxling med Tillväxtverket den 17/9, 18/9 och 8/10 2014.

39 *Statens insatser för riskkapitalförsörjning – i senaste laget*. Riksrevisionen (2014).

40 Örebro och Västmanland genomförde en gemensam förstudie. Förstudierna finns att ladda ned i fulltext på Tillväxtverkets webbplats, www.tillvaxtverket.se.

maningarna som har identifierats i respektive region är i princip desamma över hela landet. En stor del av utmaningarna är också likartade för företagare med utländsk bakgrund och unga företagare. Där sådana paralleller görs hänvisas till särskilda källor.

Förstudierna bekräftar tillsammans med andra källor därmed beskrivningarna i föregående kapitel av hur resurser fördelas inom det företagsfrämjande systemet. Förstudierna förstärker bilden av ett företagsfrämjande som är uppbyggt kring mansdominerade branscher och visar på ett starkt behov av att utveckla styrning och uppföljning, arbete med horisontella kriterier samt implementering av ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv. Dessutom framkommer det att en ökad samverkan mellan olika aktörer, ett tydligare regionalt ledarskap, en vidgad syn på branscher ur ett tillväxtperspektiv, samt ett lärande och inspirerande förebildsarbete behövs.

Nedan följer en beskrivning av de huvudsakliga utmaningar som förstudierna pekar på. Utmaningarna har kategoriserats i strategins tre prioriterade områden; ledarskap, styrning och bransch. Ledarskap omfattar områdena kunskap och kommunikation samt samverkan.

Ledarskap

Kunskap och kommunikation

- *Kunskapen om genus- och mångfaldsfrågor varierar*

Kunskaper om genus- och mångfaldsfrågor varierar stort mellan företagsfrämjande organisationer. Många företagsfrämjande aktörer upplever att det företagsfrämjande systemet är jämställt/jämlikt och att det inte finns några specifika hinder för kvinnor, kvinnor och män med utländsk bakgrund eller unga kvinnor och män att ta del av systemets erbjudanden. Hos andra aktörer är utbildning i genus- och mångfaldsfrågor obligatorisk för att arbeta som rådgivare.

Kunskap och kompetens om genus- och mångfaldsfrågor är även i hög grad personberoende. Sammantaget finns både ett personberoende och ett organisationsberoende i dessa frågor. Det skapar en obalans i systemet och påverkar kvinnors och mäns, kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnors och mäns förutsättningar att ta del av företagsfrämjandet, beroende på vilken organisation och vilken person hon eller han träffar.

- *Traditionella genusmönster begränsar kvinnors företagande*

I förstudierna lyfts traditionella genusmönster fram som i större utsträckning begränsar för kvinnor än för män att bli företagare. Det handlar om normer och värderingar om kvinnor och män och vad som anses "kvinnligt" respektive "manligt" som individer och samhälle anpassar sig till. Genusmönstren kan skilja sig åt till exempel mellan stad och landsbygd men präglas ofta av att kvinnor förväntas ha huvudansvar för hem och barn medan män har huvudansvar för familjens försörjning. Dessa normer och värderingar påverkar vad vi förväntar oss av kvinnor respektive män. Det finns fortfarande en

generell bild av att en företagare är en man och företagande ses oftare som någonting som män ägnar sig åt.

Studier visar också att företagare med utländsk bakgrund (kvinnor och män) upplever att det finns utbredda förutfattade meningar bland finansiärer och rådgivare. Normer som styr till exempel synen på vilken typ av företag som dessa personer förväntas starta och som skapar en negativ kedja vilket kan bidra till en större risk för avslag på låneansökan.⁴¹

- *Attityder om kvinnor och män begränsar*

Attityder om kvinnor och män hänger nära samman med traditionella genusmönster i samhället. Intervjuer som gjorts i förstudierna visar att det finns en mängd uppfattningar om kvinnor och män, både som människor och som företagare, hos aktörer i det företagsfrämjande systemet. Exempel på sådana föreställningar är att kvinnor är mer försiktiga än män, att kvinnor har bristande självförtroende och att kvinnor är mindre intresserade än män av att driva företag med tillväxtpotential.⁴²

Enligt företagsfrämjande aktörer är dessa påstådda egenskaper anledningar till att kvinnor startar och driver företag i mindre utsträckning än män, och enligt förstudierna finns en risk att företagsfrämjarnas attityder kring dessa egenskaper påverkar dem i mötet med kunden, vilket i sin tur påverkar kvinnors förutsättningar att ta del av det företagsfrämjande systemets erbjudanden.

- *Företagsfrämjandet riktar sig till ”alla”*

I en majoritet av förstudierna lyfts det fram att företagsfrämjande aktörer på regional nivå, som nämnts ovan, anser sig vara öppna för alla typer av företag oavsett fas, storlek, bransch och vem som driver företaget. Samtidigt är det tydligt att flertalet inte har en tydlig strategi för hur de ska nå ut till olika målgrupper och att det är en utmaning för många aktörer att nå kvinnor, och specifikt kvinnor med utländsk bakgrund, samt företagare med utländsk bakgrund generellt, och unga företagare.⁴³

Det medför en risk att det företagsfrämjande systemets utbud inte marknadsförs på ett strategiskt sätt riktat till kvinnor som driver företag eller till branscher där många kvinnor driver företag. Detsamma gäller för kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män som driver företag. Att rikta sitt utbud till ”alla” företag ställer höga krav på kompetens hos de företagsfrämjande aktörerna att kunna möta behov i olika typer av företag och målgrupper, inom olika typer av branscher och faser i företagandet.

- *Behov av förebilder och goda exempel*

---

41 *Tillgång till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund.* (2014) Tillväxtverket.

42 Se även *Under ytan – hur går snacket och vem får pengarna II?* Info 0587 Tillväxtverket (2015), Malmström & Johansson.

43 *Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/social företag och företagare med utländsk bakgrund* (2014) Tillväxtverket.

Brist på förebilder och goda exempel som visar på bredden i kvinnors företagande är en utmaning som lyfts fram i förstudierna. Goda exempel när det gäller exempelvis bransch och marknad kan dels inspirera fler kvinnor att starta företag, dels ge kunskap för att motverka föreställningar om kvinnors och mäns företagande. Förebilder och goda exempel är även viktiga på samma grunder när det gäller kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män som företagare.⁴⁴

Samverkan

- *Samverkan mellan aktörer och "funktioner" brister*

I hälften av förstudierna framkommer att samverkan mellan aktörerna och funktionerna i främjandesystemet brister och har utvecklingspotential. Orsakerna kan vara flera: det kan finnas en rivalitet mellan aktörerna eftersom de konkurrerar om begränsade medel och det kan saknas regionala mötesplatser och nätverk där de företagsfrämjande aktörerna regelbundet kan träffas för att dela kunskap om varandras verksamheter.

- *Starkare regionalt ledarskap efterfrågas*

Förstudierna pekar på att många företagsfrämjare på regional nivå gärna ser att den organisation som har det regionala utvecklingsansvaret tar ett större ansvar i sitt ledarskap och driver ett arbete för ökad samverkan mellan olika aktörer och ett utvecklingsarbete för att gemensamt förbättra företagsfrämjandet så att det erbjuder likvärdiga villkor för kvinnor och män, unga kvinnor och män och kvinnor och män med utländsk bakgrund. Brist på regionalt ledarskap påverkar styrning och samordning och även möjligheterna att integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv.⁴⁵

- *Brister i spridning av lärande*

Brist på samverkan och nätverkande medför att erfarenheter och lärande från tidigare arbete och projekt stannar inom den organisation som drivit arbetet. Det hindrar kunskapsöverföring mellan organisationer och spridning av effektiva metoder och goda exempel till andra företagsfrämjare på regional nivå.

- *Tillgång till nätverk*

Nätverk/plattformar/kluster för kvinnor som driver företag efterfrågas. Existerande formella och informella nätverk består i hög grad av män och kan upplevas som mer svårtillgängliga för kvinnor som driver företag. Det kan finnas behov både av att öka tillgängligheten till existerande företagarnätverk och att skapa nya. Även kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män som driver företag har behov av att få tillgång till affärsutvecklande nätverk som bidrar till erfarenhetsutbyte och skapar affärsmöjligheter.⁴⁶

---

44 *Ungas Innovationskraft Slutrapport*. (2013) Vinnova. *Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund*. (2014) Tillväxtverket.

45 *Ungas Innovationskraft Slutrapport*. (2013) Vinnova. *Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund* (2014) Tillväxtverket.

46 *Ungas Innovationskraft Slutrapport*. (2013) Vinnova.

Styrning

- *Könsuppdelad uppföljning/statistik saknas*

En stor utmaning som förstudierna pekar på är att könsuppdelad statistik och uppföljning saknas eller används inte aktivt hos en betydande del av de företagsfrämjande aktörerna på regional nivå. Det försvårar deras möjligheter att arbeta medvetet och att lära av och justera insatser för att nå ut till kvinnor och män i likvärdig utsträckning. Även nedbrytbar statistik över kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män saknas.⁴⁷

- *Bristande strategisk styrning*

Bristen på uppföljning av främjandeaktörernas aktiviteter, utfall och resultat hänger ihop med att de i många fall saknar ett strategiskt arbete med tydliga mål och metoder. Samtidigt finns en föreställning hos många aktörer att deras tjänster, såsom rådgivning och finansiering, redan är tillgängliga på lika villkor för alla målgrupper. Det bidrar sannolikt till att man inte anser sig behöva en uppföljningsstruktur uppdelad på kvinnor och män, bransch eller andra faktorer som fångar olika målgrupper såsom företagare med utländsk bakgrund (kvinnor och män) och unga företagare (kvinnor och män).⁴⁸

Förstudierna lyfter fram att riktlinjer, policys och konkreta mål för jämställdhetsarbete på organisationsnivå saknas. Det saknas både hos regionalt utvecklingsansvariga aktörer och hos företagsfrämjande aktörer. Intervjuer visar att det är relativt få företagsfrämjare som i sin ordinarie verksamhet arbetar systematiskt med jämställdhetsfrågor. Det saknas tydliga riktlinjer på organisatorisk nivå som säkrar att arbetet gentemot kund bedrivs ur ett jämställdhetsperspektiv. Det mesta av jämställdhetsarbetet sker inom olika projekt eller tidsbegränsade insatser. Företagsfrämjare upplever att resurser, både tid och pengar, saknas för att bedriva ett aktivt jämställdhetsarbete i den egna organisationen. Det begränsar möjligheten att bedriva exempelvis en genusmedveten rådgivning.

Bransch

- *Företagsfrämjandet uppbyggt kring mansdominerade branscher*

Förstudierna lyfter fram att företagsfrämjandet i stor utsträckning är uppbyggt kring mansdominerade branscher. Det företagsfrämjande systemet är traditionellt uppbyggt för att stötta företag inom personalstata sektorer inom industri och tillverkning.

- *Lägre kunskap om branscher där kvinnors företag dominerar*

Eftersom det företagsfrämjande systemet är anpassat till mansdominerade branscher medför det att den kompetens som byggts upp hos företagsfrämjande aktörer främst varit inriktad på branscher där mäns företag dominerar. Förstudierna visar att kunskapen om produkter, tjänster och företagande i andra branscher riskerar att vara

⁴⁷ *Möjligheternas marknad.* (2010) Tillväxtverket.

⁴⁸ *Innovationssystemets stödaktörer möter unga.* (2012) Vinnova

lägre och utbudet av stöd till dessa branscher är mer begränsat. Det finns ett behov av regionala branschanalyser med ett genusperspektiv och behovsanalyser för olika målgrupper såsom kvinnor, unga kvinnor och män och kvinnor och män med utländsk bakgrund.⁴⁹

- *Sämre tillgång till företagsstöd och kapital i branscher där kvinnor driver företag*

Tillgången till finansiering, via företagsstöd och kapital påverkar kvinnor som driver företag i större utsträckning än män som driver företag. Det beror bland annat på, som tidigare har beskrivits, att majoriteten av de företagsstöd och det riskkapital som erbjuds är riktat mot mansdominerade branscher. Dessutom kan inte regionala företagsstöd enligt regelverket beviljas till företag som verkar på en lokal marknad av konkurrensskäl. Kvinnor driver i högre utsträckning än män företag i branscher som konkurrerar på en lokal marknad, vilket gör att möjligheterna att få stöd är mer begränsat.

- *Attityder och värderingar om branscher och typ av företag*

Attityder och värderingar kring branscher och typer av företag riskerar att hindra kvinnors företagande i större utsträckning än mäns företagande. Detsamma gäller även för kvinnor och män med utländsk bakgrund och unga kvinnor och män som driver företag.⁵⁰ Föreställningar kring branscher och företagstyp finns både hos regionalt utvecklingsansvariga aktörer och i företagsfrämjande organisationer. Till exempel, som har beskrivits, ses tillverkningsindustrin som viktig för regionernas och Sveriges näringsliv och prioriteras i hög utsträckning i näringslivsinsatser, medan andra branscher inte ses som lika viktiga. Tjänstebanscher anses sakna tillväxtpotential, kluster inom basindustrin anses som den viktigaste motorn för regional tillväxt med mera.

- *Trubbiga SNI-koder*

Näringsgrensindelningen, SNI, har trubbiga branschindelningar framförallt inom tjänstesektorn och det är vanligare att kvinnor driver företag i ”okänd” bransch. Detta bidrar till osynliggörande av och lägre kunskap om kvinnors företagande och branscher där kvinnor i större utsträckning driver företag. Även för unga företagare finns behov av fler underkategorier, att anpassa SNI-koder så att de bättre motsvarar och synliggör de branscher där många unga kvinnor och män driver företag är önskvärt.⁵¹

---

49 *Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund* (2014) Tillväxtverket.

50 *Ungas Innovationskrafts slutrapport*. (2013) Vinnova. *Tillgången till kapital – En studie om samhälls-/sociala företag och företagare med utländsk bakgrund*. (2014) Tillväxtverket.

51 *Se även rapporten Klassificering och perception. En studie av genusperspektiv på SNI-koden*. (Nutek 2006). *Slutrapport Ungas innovationskraft*. (2013) Vinnova.

UTMANINGAR PÅ KOMMUNAL NIVÅ

Kommunerna är en viktig aktör i det företagsfrämjande systemet och är betydelsefulla finansörer genom bland annat verksamhetsbidrag, medfinansiering i projekt eller genom andra företagsfrämjande tjänster.⁵²

Det finns ingen samlad bild av hur kommunerna arbetar med företagsfrämjande eller hur kommunala resurser för att främja företag fördelas till kvinnors respektive mäns företag. Det är också svårt att avgränsa vad som definieras som företagsfrämjande insatser i kommunerna men Tillväxtanalys har gjort en översikt genom att titta på budgetposten kommunala näringslivsinsatser.

Genom att studera kommunernas redovisade kostnader för näringslivsfrämjande åtgärder (till exempel bidrag till näringslivsbolag, informationsinsatser och marknadsföring) uppgick bruttokostnaderna för år 2009 till drygt 1,9 miljarder kronor. Ett annat sätt att förstå omfattningen av kommunernas ekonomiska åtaganden när det gäller tillväxtpolitik är att titta på hur stor medfinansieringen är när det gäller regionala projektstöd. Under år 2010 stod kommunerna för 500 miljoner kronor i medfinansiering av regionala projektstöd.⁵³

Näringslivspolitikens decentralisering från nationell nivå till regional nivå har inneburit att näringslivsfrågor har fått en ökad prioritet i kommunerna. Hur näringslivsfrågor organiseras och genomförs varierar mellan olika kommuner, beroende på till exempel kommunstorlek och regionala förutsättningar. Gemensamt är att näringslivsfunktionen oftast ligger direkt under kommunledningen och kommunstyrelsen och att näringslivsutveckling ses som ett strategiskt arbete som ska samordnas med andra funktioner och frågor.

Näringslivsarbetet i kommunerna tar sin utgångspunkt i kommunövergripande måldokument eller riktade tillväxt- eller näringslivsprogram. Två tredjedelar av kommunerna har någon form av näringslivsprogram eller policy som utgör en ram för kommunens näringslivsarbete.⁵⁴

I en studie om lokalt tillväxtarbete lyfts det fram att det är viktigt att utveckla ett kvalitets- och uppföljningssystem som baseras på kommunernas unika förutsättningar och målsättningar och som har förankring i regionala näringslivs- och utvecklingsplaner. Initiativ finns för att stärka kopplingen mellan lokal och regional nivå när det gäller insatser för näringslivsutveckling. Bland annat arbetar både Örebro län och Östergötland med att tydliggöra roller och ansvar mellan lokal och regional nivå för att effektivisera arbetet.⁵⁵

Organisationen Företagarna ger ut rapporten *Jämställt företagindex* sedan 2008 som varje år rankar utvecklingen av jämställt företagande

52 *Utvecklingskraft i kommuner och regioner – Tillväxtarbete i flernivåstyrningens tidevarv* (2011) Tillväxtanalys.

53 *Kartläggning av det företagsfrämjande systemet i Sverige* (2014) Ramböll.

54 *Lokalt tillväxtarbete, en kvalitativ studie. Kan kommuner påverka tillväxt och i så fall hur?* (2011) Tillväxtverket.

55 *Lokalt tillväxtarbete, en kvalitativ studie. Kan kommuner påverka tillväxt och i så fall hur?* (2011) Tillväxtverket.

i Sveriges kommuner. I rapporten mäts tre aspekter av jämställdheten i företagandet: andel kvinnor av samtliga företagare i kommunen – visar på hur jämställd företagarpopulationen är, andel företagare av kvinnor i arbetsför ålder (16–64 år) i kommunen – visar på kvinnors företagande och andel unga företagarkvinnor i kommunen (under 35 år) – visar på framtidsmöjligheter för företagande.

Enligt Företagarna finns det inga genvägar till ett jämställt företagande. Gemensamt för kommuner som rankas högst i jämställt företagindex är att de har ett gott företagarklimat överlag. Den andra gemensamma utgångspunkten är att det är kommuner där kvinnors företagande inte ses som något avvikande, vilket kan vara ett tecken på attityden till jämställdhet i stort.⁵⁶

Sammanfattning utmaningar

- Det finns ingen samlad bild av hur kommunala resurser för företagsfrämjande fördelas, till vilka grupper av företagare eller till vilka branscher.
- Det finns ett behov av att utveckla samverkan, samordning och uppföljning mellan regional och kommunal nivå och andra aktörer i främjandesystemet.
- Det finns behov av att utveckla samordningen mellan kommunala näringslivsplaner och regionala utvecklingsplaner/strategier och att integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv i dessa planer.

---

⁵⁶ Stockholm, Ystad, Sjöbo, Malå och Åre är de fem kommuner som placerade sig i topp år 2013. Toppkommunerna skiljer sig åt väsentligt. De representerar en stor geografisk spridning, både storstad och landsbygd och det är kommuner med både blomstrande industriföretag, en stark tjänstesektor, besöksnäring och handel. *Jämställt företagindex 2013*, Företagarna.

Bilaga 3

Insatser inom ramen för strategin 2011–2014

Strategin bygger på olika typer av kunskapsunderlag, erfarenheter av insatser som har genomförts, och på en bred dialog med olika aktörer. Tillväxtverket har finansierat och genomfört ett antal insatser inom ramen för strategiuppdraget under 2011–2014. Insatsernas syfte har varit att bidra till en utveckling av det företagsfrämjande systemet, ge kunskap till strategin och främja dialog och lärande.

Det här har genomförts under 2011–2014:

- Uppdrag till regionalt utvecklingsansvariga aktörer att ta fram förstudier som beskriver hur kvinnor och män kan ta del av det företagsfrämjande systemet på lika villkor i respektive region. Förstudierna innehåller förslag på hur regionerna fortsatt kan arbeta för att utveckla det regionala tillväxtarbetet så att det erbjuder likvärdiga villkor för kvinnor och män. Förstudierna har analyserats och sammanställts i rapporten ”Vision hållbar tillväxt” (2013) som utgör ett viktigt underlag för strategin. Under 2013 och 2014 har regionalt utvecklingsansvariga fått medel från Tillväxtverket för att arbeta vidare med strukturförändrande insatser enligt förslagen i förstudierna.
- Kompetensutvecklingen Ta täten! vars syfte har varit att öka kunskapen om hur ett företagsfrämjande på lika villkor bidrar till regional tillväxt och utveckling samt bidra till att initiera eller förstärka en regional process att jämställdhetsintegrera företagsfrämjandet. Utbildningen riktade sig till politiker med ansvar för näringslivs- och tillväxtfrågor samt chefer, handläggare och rådgivare i offentligt finansierade företagsfrämjande organisationer och kommuner över hela landet. Ta täten! har genomförts i samverkan med regionalt utvecklingsansvarig aktör i respektive region/län. 12 län/regioner har genomfört Ta täten!
- Medfinansiering av sju pilotprojekt som har arbetat med att jämställdhetsintegrera sin företagsfrämjande verksamhet. De sju piloterna har bland annat fokuserat på hanteringen av företagsstöd, regionala projektmedel, gemensamt uppföljningssystem av företagsfrämjande insatser på regional nivå, genusmedveten kommunikation, företagsfrämjande på kommunal nivå med mera. Ett processtöd i jämställdhetsintegrering har erbjudits pilotprojekten. En löpande utvärdering av pilotprojekten har genomförts. De sju piloter som har fått medel och processtöd är; Länsstyrelsen i Västman-

land, Länsstyrelsen i Västerbotten, Regionförbundet i Västerbottens län, Regionförbundet i Kalmar län, Regionförbundet i Blekinge, Region Skåne och Connect Väst.

- Regionala konferenser. Varje region har haft Tillväxtverkets uppdrag att genomföra minst två regionala konferenser under 2011–2014. Syftet med konferenserna har varit att synliggöra kvinnors företagande och dess betydelse för näringslivet och att hitta former för att utveckla det regionala tillväxtarbetet i syfte att erbjuda likvärdiga villkor. Målgrupper för konferenserna har i första hand varit regionala beslutsfattare och representanter från det företagsfrämjande systemet.
- Referens- och samrådsgrupper. Tillväxtverket har genomfört dialogmöten med ett antal referensgrupper för att få in synpunkter och inspel till strategin. En Advisory Board bestående av tio personer med ledande positioner inom företagande, företagsfrämjande, näringsliv, forskning, medier och organisationsutveckling har knutits till arbetet med att ta fram strategin.¹ Möten har skett med en samrådsgrupp bestående av representanter, utpekade i regeringsuppdraget, från Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, Vinnova, Tillväxtanalys, Almi Företagspartner AB, Nyföretagarcentrum och Sveriges kommuner och landsting (SKL). Därutöver har en referensgrupp med forskare² haft en rådgivande roll, en kontinuerlig dialog har förts med regionalt utvecklingsansvariga aktörer och synpunkter har hämtats in från koordinatörer till ambassadörsnätverket för kvinnors företagande. En fokusgrupp med företagare har lämnat synpunkter under hösten 2014.

Hösten 2014 skickades strategin ut till ett 70-tal externa aktörer för synpunkter, däribland regionalt utvecklingsansvariga aktörer, företagsfrämjande organisationer, myndigheter, resurscentra med flera (se bilaga 4). Cirka 55 aktörer lämnade synpunkter på strategin. De synpunkter som har kommit in har tagits i beaktande i den slutgiltiga versionen av strategin.

Tillväxtverket har också finansierat flera studier som rör frågor kopplade till strategin. Bland annat har en jämförande studie som undersökt de nordiska ländernas insatser för att främja kvinnors företagande tagits fram.³ En annan studie har undersökt hur finansiärers bedömning av företagares ansökningar har skett, signaler som företagare sänder genom sina ansökningar samt finansiärers föreställningar om företagare i fem företagsfrämjande organisationer i fem län.⁴ Förutom Vision hållbar tillväxt har flera av insatserna bidragit med kun-

---

1 Medverkande i Advisory board har varit; Mernosh Saatchi, Carlos Rojas, Sven Hagströmer, Malin Rönnblom, Lina Thomsgård, Christina Franzén, Pär Lärkeryd, Göran Lundwall, Camilla Wagner och Emma Tonnes.

2 Medverkande i forskarreferensgruppen har varit; Gun Hedlund, Ragnar Andersson och Elisabeth Sundin.

3 *Två steg fram och ett tillbaka? En genusanalys av policy för kvinnors företagande i Norden*, Info 0596 Tillväxtverket (2015) Pettersson.

4 *Under ytan – hur går snacket och vem får pengarna II?* Info 0587 Tillväxtverket (2015), Malmström & Johansson.

skap i form av slutrapporter, däribland pilotprojekten för jämställdhetsintegrering av företagsfrämjande,⁵ slutrapportering av strukturförändrande insatser utifrån de regionala förstudierna och Ta tåten!⁶ En kartläggning av det företagsfrämjande systemet ur ett genusperspektiv har också genomförts.⁷

---

5 *Utvärdering av sju pilotprojekt Lärdomar från jämställdhetsintegrering av företagsfrämjande verksamhet.* Info 0597 Tillväxtverket (2015).

6 *Ta tåten! Lärdomar från kompetenshöjande insatser till företagsfrämjande aktörer.* Info 0598 Tillväxtverket, Danilda (2015)

7 *Kartläggning av det företagsfrämjande systemet.* Rapport 0181, Tillväxtverket (2015).

Bilaga 4

Sändlista över organisationer som fått möjlighet att lämna synpunkter på strategin

Länsstyrelsen i Stockholms län
Regionförbundet Sörmland
Regionförbundet Uppsala län
Regionförbundet Östsmå
Regionförbundet Jönköpings län
Regionförbundet Södra Småland
Regionförbundet i Kalmar län
Region Gotland
Region Blekinge
Region Skåne
Region Halland
Region Västra Götaland
Region Värmland
Regionförbundet i Örebro län
Länsstyrelsen i Västmanlands län
Region Dalarna
Regionförbundet Gävleborg
Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Regionförbundet Jämtlands län
Länsstyrelsen i Norrbottens län
Regionförbundet i Västerbotten

Almi AB
Coompanion Sverige
Drivhuset Sverige
Företagarna
Industriella utvecklingscentra Sverige, IUC
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar
och analyser, Tillväxtanalys
Nyföretagarcentrum
Lantbrukarnas Riksförbunds, LRF
Lantbrukarnas Riksförbunds
Jämställdhetsakademi

Skogsstyrelsen
Statens jordbruksverk
Svenska Uppfinnarföreningen, SUF
Svensk Handel
Sveriges Handelskamrar
Sveriges kommuner och landsting, SKL
Swedish incubators & Science Parks (SISP)
Verket för innovationssystem, VINNOVA
WINNET Sverige

Innovationskontor:

Chalmers tekniska högskola
Karolinska institutet
Kungliga tekniska högskolan
Linköpings universitet
Lunds universitet
Mittuniversitetet
Umeå universitet
Uppsala universitet

Särskilt sakkunniga i jämställdhet:

Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Södermanlands län
Länsstyrelsen i Uppsalas län
Länsstyrelsen i Östergötlands län
Länsstyrelsen i Jönköpings län
Länsstyrelsen i Kronobergs län
Länsstyrelsen i Kalmar län
Länsstyrelsen i Gotlands län
Länsstyrelsen i Blekinge län
Länsstyrelsen i Skåne län
Länsstyrelsen i Hallands län
Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Länsstyrelsen i Värmlands län
Länsstyrelsen i Örebro län
Länsstyrelsen i Västmanlands län
Länsstyrelsen i Dalarnas län
Länsstyrelsen i Gävleborgs län
Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Länsstyrelsen i Jämtlands län
Länsstyrelsen i Norrbottens län
Länsstyrelsen i Västerbottens län

*Ett urval av Resurscentra för kvinnor som
har fokus på företagsfrämjande:*

EDCS, Resurscentrum för jämställdhet
och mångfald i Skaraborg
Regionalt resurscentrum i Örebro län
Winnet Kalmar län
Priorum Winnet Norrbotten
Resurscentrum för kvinnor i Skåne
Winnet Västra Götaland

**Tillväxtverket arbetar för att
stärka företagens konkurrenskraft.**

Öppna upp!

Ett tillgängligt och öppet företagsfrämjande som tar vara på alla människors företagsamhet och innovationskraft är en konkurrensfördel för Sverige. En mångfald av företag och företagare inom en bredd av branscher bidrar till förnyelse och hållbar tillväxt i näringsliv och regioner.

Den nationella strategin för ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor 2015–2020 har som övergripande mål att kvinnor och män – oavsett etnisk bakgrund och ålder – ska kunna ta del av insatser och resurser inom rådgivning, affärsutveckling, kluster- och inkubatorverksamhet samt finansiering på likvärdiga villkor. Dessutom ska finansiering och företagsstöd vara utformade och tillgängliga så att företag inom alla branscher oavsett företagsstorlek och företagsform kan ta del av stöd.

I denna rapportversion av strategin finns förutom mål och åtgärdsförslag även utförliga beskrivningar av de utmaningar som finns inom det företagsfrämjande systemet.

Det finns också en kortversion av strategin att ladda ned och beställa på www.tillvaxtverket.se/publikationer:
Öppna upp! Nationell strategi för ett företagsfrämjande på lika villkor, info 0588 Rev A.